

Biblioteka Jagellońska
Kraków
Sw. Anny 19

טשענאכאזער צייטונג

פארגעסן נישט דעם 7טן יאנואר 1932
די טאגס-בליט
פארשטייט זיך פון זיך
די טאגס-בליט
פארשטייט זיך פון זיך

פרייטאג 20סטער יאנואר
פארשטייט זיך פון זיך
פארשטייט זיך פון זיך
פארשטייט זיך פון זיך

פארשטייט זיך פון זיך
פארשטייט זיך פון זיך
פארשטייט זיך פון זיך
פארשטייט זיך פון זיך

פרייטאג, ד. 7. 1932. 4.51 ליכט-צייט פרייטאג, ד. 7. 1932.

דאס ניי-געזעצטע פונטער הורם-געזעצט
— אונטער דער פירמע —
CZĘSTOCHOWSKA HURTOWNIA FUTER, Sp. z o. o.
פילסורסקי גאס 11, טעלעפאן 9-10
מאכט געקאנט, דאס צום ליכטער-הורם-געזעצט
ווי: ביבערעלען, נאטירעלע, סקונקעט, דובלאנס, מאקען, ביבערעלע, פלאטין, לופער, האזען, טשעלעקעס, אמעריקאנער אפאקעס, אין אלע פארשטענדע פארשטענדע אונדערע.
פערקויף אויסשליסליך אין הורם.
ביליגסטע קאנקורענץ-פרייזען.

Jutro w sobotę dn. 8-go b. m. o godz. 20-ej
odbędzie się staraniem Koła Akademików Żydów
w Sali Straży Ogniowej
RECITAL FORTEPIANOWY
p. WANDY KOPECKIEJ
w programie: SONATY BEETHOVENA.
Bilety do nabycia w sekretarjacie koła ul. Aleja 20
(szkoła p. Wajnsztok) od 5—7 w.

ZEISS
פונט אים די געלעגנהייט
און קויפט אויף די ימים-טובים
פריילעך, פינאקלעך
מיט די בעסטע גלעזער „צייס”
פויט די רעצעפטען פון די ה”ה אקליסטען, ווי אויך אלע רעצעפטורען.
אפארטען און פאטאגראפישע צוגעהער, ווי אויך פערשידענע
שטאל-ווארג צו זעהר ביליגע פרייזען.
רעזעלע און סאלידע בעהאנדלונג.
Optyk Medical, Aleja 31.

ערעפנונג. 1 אלעע 13
אין דער
אין ערעפנונג געווארען א לאגער פון דער בעקאנטער טוך-פאבריק
A. RAPAPORT i S-wie, BIELSKO
דער לאגער איז פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון א-ע-ליי מאדערנע סחורות נור פון אייגענער איסאראבייטונג.
אלע סחורות ווערען פערקויפט צו אריגינאל פאבריקס-פרייזען.
הורט! דעמיל! איבערציגט אייך! געדענקט די אדרעס! 1-טע אלעע 13.

דאס ניי-געזעצטע ווארשע-געזעצט א. ד. פ. א. הערצבערג, 2 אלעע 16
ווינט אלע קרובים, פריינד, בעקאנטע און די געהערטע קונדשאפט
א גמל חתימה טובה.

די ה”ה יעקב ראזענבערג אין יעקב ראזענבערג
פאר ווער אייגענע טאטע
א גמל חתימה טובה
ווינט דוד קאכמאן אין פרוי

דאס בעוואוסטע ווארשע-געזעצט
דוד גאלדבערג, אלעע 6
ווינט די געהערטע קונדשאפט, פריינד און בעקאנטע
א גמל חתימה טובה צום נייעם יאהר.
גלייכצייטיג בין איך מודיע, דאס צום ליכטער-הורם-געזעצט זיין פערזעהען יע-
דען טאג מיט פרישע רעקלאמישע סחורות ווי: ווארשע, אויפשניט, און פער-
שידענע מילשענקעס „סאלאמי” אין זעלבער ווארשע, ווי אויך ווע-
נער ווארשעלעך און קראפאטעס ווארשעלעך 2 מאָל פרישע.
גענוען-שמאלץ און ברוסט - שמאלץ צו זעהר ביליגע פרייזען.
אין האף, אז די געהערטע קונדשאפט וועלען פון נייעם יאהר אן מיר ווייטער שענקען צוטריי-
מיט אכטונג דוד גאלדבערג, אלעע 6.

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער נאָהנטען מיטארבייטער
ויגמונט שפאלענרער אין ווהן
צום פריהציטיגען טויט פון זייער ליבער פרוי און מוטער
נ”ח חנה רחל.
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
נאמאן דוילאָשינסקי, פרוי
אין ווהן.

אונזער מיטארבייטער רבר
מענדל טענעמסקי אין פרוי
צום געבורט פון זייער ערשט
ווהנרעלע
א גרינגע ערצהונג ווינטען
די מיטארבייטער פון דער פירמא
א. ז. פרידמאן, אלעע 24.

צו רער אויפמערקזאמקייט!
איך מאך בעקאנט, דאס צוליעב דער בעקומעליכקייט פון מיינע ג’
קונדען האב איך פערגרעסערט מיין ווערקשטאט פון
דאמען-פערקליידונג
און פון 1-טען אקטאבער געעפנט א פראנט-לאקאל אונטער די זעלבע פירמע
מ. סטאווסקי, אלעע 12
וואו מען בעקומט צו גאנץ מעסיגע פרייזען די לעצטע נייהייטען
פון דאמען-מאנטעל, אלעס אייגענע איסאראבייטונג.
עס דערט אויך אנגענומען אלערארט פערשטעלונגען פון אייגענע און אנ-
פערטריטע סחורות.
מיט אכטונג **M. STAWSKI, Aleja 12**

מיר נעמען אנטיל אין צער פון אונזער קערנאונג
ה' ויגמונט שפאלענרער
צום פריהציטיגען טויט פון זיין ליבער פרוי
נ”ח חנה רחל.
אין אייער אומגליק וויט געטרייט!
די מיטארבייטער פון דער פירמע דוילאָשינסקי
פראון, לעוואקאוויטש, גאלדבערג, שלימער, פלויפוקס, פאריזער,
פרינער, אייזענשטיין, ראזענבלום, שטיין, און רויזא דוילאָשינסקא.

את משפחת סטופניצקי
ואת כל קרובי ומיודעי הנני מברך בשנת
ברכה והצלחה ובגמר חתימה טובה
' בארן.
Szkoła tańców
baletm. K. KOSTECKIEGO
w lokalu powiększonym
ul. Waszyngtona 6. daw. Jasna
אינאיינאנצן אויף 1-טען 2 און 3 קורסען קומען פאר יעדען
טאג פון 10 פרייז ביז 9 אקטאבער.
מאָרגען, שבת 8 אקטאבער פראקטישע לעקציע,
פון 8 אקטאבער - אויך יעדען דינסטאג, דאָנער-
שטאָג און זונטאָג.
נייעסטע מוזיק - שלעגערען. איטאליענישע חורבאניע.

הננו מביעים את רגשי השתתפותנו החמה בצערך של חברנו
ויגמונט שפאלענר למות רעיו
חנה רחל.
המקום ינחם אותך בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
ולמן אלמדר, זאב ליפשיץ.

אכטונג מענער!
צו ווייטס יאהר שוין, אז דער לאנגיעהרער ערשטקלאסיגער
קאפעל-ש-מאכער
אהרן שטשעקאץ, ב. יאסעלעוויטש גאס 9
פריהער אַגראַדאָוע 6
נעמט אן אלערארט מענער-הוטען צו וואשען, פערעסען אין
פאסאגירען אויף ערשטקלאסיגע פאסענער און
צו ביליגע פרייזען.
קומט דעם יאהר יאן איבערציגען. געדענקט די אדרעס!

Współpracownicy naszej p. DORZE
LANDSBERZANCE przesyła wyrazy szczerego
współczucia z powodu zgonu
b. p. JEJ MATKI
Zarząd Fabryki „KOSMOS”
Sp. Akc. w CZĘSTOCHOWIE.

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער פערוואלטונגס-מיטגליד
ה' שלמה ראדאל צום פריהציטיגען טויט פון זיין ברודער
נפתלי נ”ע.
אין זיין ווייטערדיגער געזעלשאפטליכער ארבייט זאל ער געפונען א טרייסט.
די פערוואלטונג פון
סחורים - און פאבריקאנטען - פערדיינען
אין טשענסטאכאוו.

דער בעוואוסטער טאפצירער
א. ארבעט, אלעע 7
מאכט בעקאנט, אז אין זיין ווערקשטאט ווערט
אויסגעפערטיגט אלעליי טאפצירער-ארבייט ווי:
מאטעראצען, קאזעקעס, טאפסטאנען, דעם-
באָוע שטוהל א. ד. ג.
אויך נעם איך אן אלעליי דעקאראציעס ווי:
גארדינען צו פערלייגען און צו שפאנען
אלעס צו זעהר נידריגע פרייזען.
געדענקט די אדרעס: אלעע 7.

Współpracownicy naszej p. DORZE
LANDSBERZANCE i Rodzinie z powodu zgonu
b. p. JEJ MATKI
składa wyrazy głębokiego współczucia
Personel fabryki „KOSMOS”.

נחום אש אבר"פ

א ברודערליך געפיהל מוז הערשען צווישען אלע!

(במקום א שבת-שובה-דרשה).

אתם נצבים היום כלכם לפני ד' אלוקים ראשיכם שבטיכם וקנינים כל איש ישראל — מחבת עציך עד שאב מימך. —היום" זה ראש השנה. (ווי"ק).
איהר אלע יודען פון דייטשטען ביז דעם ארעמסטען שטעטל היינט פאר ג-ט.

דער צייט, וואס ס'קען מיר שאַדען ברענגען, איך בעט דיר דעריבער, טיי-ערער פאטער, מיר ארויסצוהעלפען מיט דער דאזיגער סומע".

דער דריטער בריעף האָט געצוי-טעט:

"איך, טייערער פאטער, בין א קליי-הענדלער, שטעה אויף די טערנער אין מארק, פון וואס איך בין מיך בדוחק מפרנס. איך ברויך אָבער די קינדער צו בילדען, צו קענען אָביסעל לעבען בהרחבה און דערויף טראָגען מיר שוין נישט מיינע פערדינסטען. בעס איך דיר, שיק מיר יעדע וואָך א געוויסען סכום, כדי איך זאָל קענען אָביסעל בעסער לעבען".

אדורכלעזענדיג די דאָזיגע בקשות, האָט דער פאטער בעשלאָסען זיי אַלע נאָכצוקומען.

באַלד אָבער איז איהם אונטער דער האַנד געקומען דער פירטער בריעף, אין וועלכען איין וזהו שטעלט איהם פאַר זיין טרויעריגע לאַגע, אז ער אַר-בייט זעהר שווער, זאָגט זיך נישט אָב אַפילו פון האַלץ-האַקען און וואסער-טראָגען און ביי דעם אַלעם שטאַרבט ער מיט זיינע קינדער פאַר הונגערי-דער וזהו בעט דעריבער הילף. דאָ איז דער פאטער שוין געוואָרען שטאַרק אין כעס און האָט תיכף אַנגעלייט זיין פריהערדיגען בעשלוס צו העלפען די איבריגע קינדער, מיט'ן מאַטיוו, אז אויב קינדער קומען וועלען ביי זייער פאטער דאָס רחמנות-געפיהל צו זיי, מוזען זיי אַליין אויך בעוועגן א רח-מנות-געפיהל צו זייערם אַנאייגענעם ברודער, און אויב זיי לאַזען זייער ברודער אַזוי שווער אַרבייטען, בעת ער שטאַרבט סיי-ווי פאַר הונגערי, און דאָך קומען זיי איהם נישט צו-הילף — אַזאַלכע קינדער פערדינען נישט דאָס זייער פאטער, וועלכער איז דאָך גלייכ-צייטיג אויך א פאטער פון נויט-ליידענ-דען ברודער, זאָל זיי העלפען.

אַט דאס זעלבע קומט פאַר בנוגע די יודען און דעם פאטער פון הימל: דרשו את ד' בהמצא, קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרת ימי תשובה).
ג-ט ווענדט זיך צו די יודען, אז די ימים-נוראים-טעג זענען די ימי-רצון, ווען ער איז צו זיי נאָהנט און זיי קענען זיך צו איהם ווענדען, וועט ער זיי צו-הילף קומען.

א סוחר האָט אַמאָל צוליעב זיין קריטישער לאַגע געמוזט פערלאָזען די היימאט און אוועק נאָך אמעריקא, איבערלאָזענדיג אין איראָפּא 4 קינדער. ס'זענען אַדורך יאָהרען און דער סוחר האָט איינציגווייז אין זיינע קינדער פערגעסען.

ס'איז שפעטער אויסגעבראָכען די וועלט-מלחמה און דערנאָך א וועלט-קריג, וועלכער האָט פערואוואַכט אין איראָפּא פערל'ידען, הונגער און נויט. דאמאלס האָבען די יודען אויף דער אַנדערער זייט ים זיך זעהר ווא-רים אָנגערופען אויף די וועה-געשרייען פון זייערע נאָהנטע אין איראָפּא און געאיילט מיט הילף.

אויך ביים סוחר, וועלכער איז מיט 30 יאָהר צוריק אַוועק פון זיין היי-מאט, האָט זיך דערוועקט זיין פאטער-ליך געפיהל און ער האָט זיך אָנגע-פרעגט ביים רב פון זיין אַלטער היים, וואָס ס'מאָכען זיינע קינדער, און גלייכ-צייטיג אויסגעטיילט, דאָס אויב זיי נוי-טויגען זיך אין הילף, זאָלען זיי זיך צו איהם ווענדען, וועט ער זיי ענט-געהענקומען.

די קינדער, דערוויסענדיג זיך, אז ביי זייער פאטער איז ענטשטאַנען אַנ'ע-רחמים און אז יעצט קענען זיי ביי איהם געהאָלפען ווערען, האָבען זיך געוואַנדען צום פאטער מיט פער-טידענע בקשות.

די ערשטע בקשה האָט געלייטעט: „טייערער פאטער! איך פערמאָג 25 טויזענד דאָלאַר, נאָר אַזוי ווי יעצט איז א גינסטיגע צייט צו קויפען במקח פערשידענע נחלות, ווייל צוליעב'ן קריוז פערקויפען מענטשען בחצי חנם זייערע הייזער — איז אויב איך וואָלט געהאַט נאָך 15 טויזענד דאָלאַר, וואָלט איך געקענט מאַכען נויטע געשעפטען און האָבען דערפֿי א גוט לעבען. שיק מיר דעריבער, טייערער פאטער, די נויטיגע סומע".

דער צווייטער האָט געשריבען: „איך בעווייז א שעהן מאָנאָקאָטור-געשעפט אין דער ווערט פון 50 טוי-זענד מאַרק; איך האָב אָבער דערויף חובות 15 טויזענד מאַרק, אויף וואָג-כע איך האָב אויסגעשטעלט וועקסלען. יעצט איז אויסגעבראָכען דער קריוז און איך בין צוליעב דעם נישט אימ-שטאַנד די וועקסלען אויסצוקויפען אין

די ענטלאפענע.

ראָמאן פון יודישען לעבען אין דייטשלאַנד אין 18-טען יאָהר-הונדערט.

פון י. איזאקאָהן.

(פאַרזעצונג).

יעקב משה מיט זיין פרוי זענען זעהר דערשראָקען געוואָרען, הערענ-דיג די ווערטער פון אַלפרעד'ס פרוי, וואָרעם זיי האָבען דאָך ווירקליך נישט געוואוסט גענוי וואָס עס איז פאַרגע-קומען צווישען חנה'לען מיט'ן לעהרער. אמת, זייער טאָכטער האָט ביינאָכט נאָכ'ן אָנפאַל זיי דערצעהלט, אז אַל-פרעד פלעגט זיך צו איהר שטעפען, און זיי האָבען צו חנה'לען דעם בעס-טען צוטרוי, אָבער פאַרט ווער קען וויסען, און בעזונדער איז דאָך גלאַט א זעהר מייאוסע מעשה, זיי האָבען געמיינט אז די פרוי וועט זיין אויף זייער זייט געגען איהר מאָן, און דער-ווייל איז פערקעהרט.

און די פרומדע פרוי האָט אַלס ווייטער געליארעמט און געשריגען, אז מען זאָל איהר זאָפּאַרט געבען חנה-לען, אז זי מוז זיך אין איהר נוקם זיין און אויב נישט וועט זי אַלעס אין דער שטוב געהאָקען, זי איז פשוט גע-וואָרען ווילד.

אָבער יעקב משה איז ביי זיך נישט געפאַלען, ער האָט געוואוסט, אז טאָ-מער וועט ער מיט איהר רעדען אין גוטען, וועט דאָס איהם און זיין טאָכ-טער טייער קאָסטען, און דעריבער האָט ער געזאָגט:

איך שטוב איז געוואָרען א שרעקלי-כער טומעל, יעקב משה'ס הויז-מענטשען און זיינע משרתים זענען זיך אַלע צוזאַמענגעלאָפּען און זיי זענען גע-ווען גרייט די פרוי אויף שטיקער צו צורייסען, אָבער יעקב משה האָט זיך בערעכענט וואָס פון דעם קען אַרויס-קומען, אז מען קען אַרויפּוואַרפען דעם גרעסטען בלבוף און איהם אויפגליקליך מאַכען, ער האָט דאריבער זיינע מענ-

שען בערהיינט און צו דער פרוי האט ער געזאָגט:

עס זענען בחנם אייערע רייד. איך וואָלט אייך צוגעלאָזט צו מיין טאָכ-טער, אז איהר זאָלט זיך מיט איהר אדורכרעדען און זי זאָל איהר איבער-צייגען, אז זי איז אונשוילדיג, אָבער צוערשט מוזט איהר זיך בערהייגען, ווייל אין אַזאָ אויפגערעגטן צושטאַנד קען איך אייך מיט מיין טאָכטער נישט צוזאַמענברענגען און בעזונדער איז מיין טאָכטער פשוט קראַנק פון דער שרעק און דענערווירונג פון דעם פלי-צימ'דיגען אָנפאַל אויף איהר דורך אייער מאָן.

יעקב משה האָט געזעהן, אז זיינע ווערטער מאַכען א געוויסען איינדרוק אויף דער פרוי און ער האָט צוגעג-ען:

איך בין גרייט מיין גאָנץ פערמע-גען אָפּצוגעבען, ווען עס וועט זיך אַרויסווייזען אז מיין טאָכטער איז שול-דיג, אז זי זאָל האָבען אייער מאָן פערטריט, אָבער איך בין מעסס אי-בערצייגט אז מיין טאָכטער איז עהר-ליך און אונשוילדיג, איך וויל איי-ער מאָן אויך נישט בעשולדיגען, מעג-ליך אז מיין טאָכטער איז איהם געפ-ען לען געווארען און ער האָט געוואָלט בענעהן א גאָרישקייט.

איך בעט נישט צו בעשמוצען דעם רייכען אָמען פון מיין מאָן-האַט די פרוי זיך ווייטער צושריגען-וועלכער איז בעקאנט פאַר א הויפט-אַרענטלי-כען מענטש. זאָל זיין ווי איהר זאָגט-האַט יעקב משה גערעדט געלאָסען-איך האָב דאָך אויך געזאָגט, אז איך וויל אייער מאָן

אויך צווישען זיי, די קינדער גופא, הערשען א ברודערליך געפיהל פון איי-נעם צום אַנדערן, פון די רייכע צו די אַרימע, פון די גליקליכע צו די אונ-גליקליכע; יעדער יוד מוז וויסען, אז פון דער דאָזיגער בעציהונג פון איין ברודער צום אַנדערן איז אָפהענגיג די בעציהונג פון ג-ט צו די יודען, פון פאָטער צו די קינדער — לעברך בברית ד' אלקיך ובאלתו-צי דער פאָטער זאָל האָבען א פאָזיטיווע שטעלונג צו די בקשות פון די קינדער אָדער א נעגא-טיווע.

הלא אב אחד כללנו — מדוע נבגד איש באחיו (מלאכי ב') — דאמאלס, ווען מיר אַלע ווענדען זיך נאָך הילף צו איין פאָטער, טוען מיר זיך דאָך

די פאליטישע לאַגע.

די פאליטישע לאַגע, וועלכע איז געווארען זעהר קאָמפליצירט צוליעב דער ענערגישער פאַדערונג פון דייטש-לאַנד צו דערלויבען איהר זיך צו בע-וואַפֿענען, ווערט מיט יעדען טאָג שווע-רער און די פאליטיקער בעמיהען זיך געפונען א אויסוועג, דייטשלאַנד גרייט זיך צו א בעפרייאַנגס-קריגע, און דאס מאכט די לאַגע זעהר ערנסט. דאָך ווערט אין די פאליטישע קרייזען ער-וואַרט, אז דער נויטיגער אויסוועג וועט געפונען ווערען.

דער נצחון פון פוילען אין פעלקער-בונד.

א זעהר אָנגענעהמען איינדרוק האָט געמאכט דער פאָקט, וואס פוילען איז ווידער אויסגעוועהלט געווארען אין פעלקער-בונד. ראָט און האָט דאָס בעקומען א גרויסע מערהררהייט פון 48 שטימען געגען 4. דאס איז געווען אזא צאָהל שטימען, וואס קיין אַנדערע מלוכה האָט ביי דער דאָזיגער זיצונג נישט בעקומען, דאס איז א זעהר גרוי-סער נצחון פון דער פוילישער אוי-סערן-פאליטיק און האָט א גרויסע בע-דייטונג פאַר דעם פוילישען פרעסטיזש און איהרע אינטערנאַציאָנאַלע אינטע-רעסען, אין די פוילישע פאליטישע קרייזען האט דאס ארויסגערופען א פערשטענדליכע צופרידענהייט.

יאַפּאַן און מאַנדזשוריען. אין צוזאַמענהאַנג מיט די אונאויפ-הערליכע שלאַכטען וואס קומען פאַר זינט א לאַנגער צייט צווישען יאַפּאַן און כינא צוליעב מאנדזשוריען, האט דער פעלקער-בונד אויסגעוועהלט א קאָמיסיע, וועלכע זאָל ארויסזאָגען איהר שטעלונג אין דעם ענין, די קאָ-מיסיע האט זיך ארויסגעזאגט נישט גינסטיג פאַר יאַפּאַן, און דאריבער האָט יאַפּאַן ערקלערט אז זי וועט זיך נישט

נישט בעליידיגען, אָבער איהר מוזט זיך דאָך בערעכנען, אז עס איז נישט געוואונשען צו מאַכען פון דער זאָך א אָפענעם סקאַנדאַל. איך בין געווען בע-שלאַסען די גאַנצע זאָך באַלד. יעצט צו מעלדען אין דער פאליציי און איהר ווייט וואָס פון דעם וואָלט גע-קענט אַרויסקומען, איהר ווייסט, אז איך האָב דעם גרעסטען איינפלוס אין די הויכע ספערען, און איך וואָלט נישט גערוהט ביז איך וועל פון אייער מאָן זיך נוקם זיין פאַר דעם כבוד פון מיין אונשוילדיגער טאָכטער, אָבער איך בין גרייט פון דעם נישט צו מאַכען קיין געברויך און נישט מעלדען דער פאליציי, ווייל איך נעם אין אַכט דאס וואס ער איז א מאָן פון אַנ'אַרענטלי-כער פרוי און 2 קינדער, וויל איך זיין נאָמען נישט בעשמוצען.

יאַ, איך ווייס אז איהר, יודען זענט שטאַרק און מעכטיג-האַט די פרוי שוין רעהיגער געזאָגט-איהר זענט רייך און מיט אייער געלד וועט איהר אַלע אי-בערקויפען און איהר וועט זיין גע-רעכט, דאָגענען מיין מאָן איז אַנ'אַרי-מער לעהרער און מיר לעבען אין נויט.

יעקב משה האָט פערשטאַנען פון איהרע ווערטער, אז זי וויל געלד, און ער האָט זיך באַלד אַרענטטרט, אז די גאנצע העצע איז נאָר צוליעב געלד, ער וואָלט זאָגער גרייט געווען איהר צו געבען א געוויסע סומע, אָבער ער האָט פערשטאַנען, אז איצט איז דאס נישט געוואונשען אין ער האט גע-זאָגט:

עס איז גוט וואס איהר האָט זיך

דערמיט אנערקענען אַלס ברידער, טאָ פאָרוואָס זאָלען מיר אויך נישט אָנהיי-טען די פליכטען פון איין ברודער גע-גען אַנדערן?

יעדער איז דעריבער אין דער יא-טיגער אויסערגעוועהנליך-שווערער צייט פערפליכטעט אַרויסצוהעלפען זיינע ליי-דענדע און געדריקטע ברידער, צו שטיצען די אינסטיטוציעס, וועלכע האָ-בען דעם צוועק צו געבען הילף די בעדערפטיגע און נויטליידענדע, וואס ס'וועט זיין א בעווייז, אז אַלע זענען ווירקליך ברידער, און דאָן וועט אויך דער פאָטער, דער אב-הרחמים, צוהע-רען אַלעמענ'ס בקשות —

וימלא כל משאלות לבבכם לטובה!

פון דער וואך.

אונטערווארפען דעם בעשלוס פון פעל-קר-בונד, ווען זאָגאר עס זאָל איהר אויסקומען אינגאנצען ארויסצוטרעטען פון פעלקער-בונד, וועט יאַפּאַן נישט ענדערן איהר פאליטיק אין מאַנדזשו-ריע.

אַרץ-ישראל-א רעפובליק? די אראבישע צייטונגען אין ארץ-ישראל פרעגנען א ייעה פון לאַנדאָן אז ארץ-ישראל און עבר-הירדן זאָלען פראָקלאַמירט ווערען אַלס א זעלבסט-שטענדיגע רעפובליק. אַלס פרעזידענט פון דער רעפובליק זאָל בעשטימט ווע-רען א אראבער, אַלס פרעמיער-מיניס-טער-א יוד און אַלס פאַרווענדער פון פאַרלאַמענט א קריסט. אין די יו-דישע קרייזען אין א"י האלט מען די דאָזיגע ייעה פאַר פאַנטאַסטיש.

וואס די "אגודה" פאָדערט אין ארץ-ישראל?

די דעלעגאציע פון "אגודת ישראל" אין א"י, וועלכע האט זיך פאַרגע-שטעלט דעם הויך-קאָמיסאר האָט גע-פאָדערט: 1) ערלויבען צו בילדען אין א"י בעזונדערע אַרטאָדאָקסישע קהלות, 2) ערטיילען בעזונדערע סערטיפיקא-טען פאַר אַרטאָדאָקסישע יונגעלייט, 3) בעפרייען אויף שבת און יו"ט די יו-דישע בעאמטע, וואס זענען בעשעפ-טיגט אין דער א"י אַדמיניסטראציע. דער הויך-קאָמיסאר האט ערקלערט אז ער האָט אכטונג פאַר די רעליגיעזע געפיהלען, און ער וועט זיך בעמיהען די דאָזיגע וואונשען גינסטיג צו לע-זען.

ביי מאָגען-בעשווערונג, פערקלענער-טען אַפּעסטי, פערשטאַפונג, קלעמעניש-ברענגט פולשטענדיגע לייכטע פערדיי-אונג א גלאַז דאָגריקל ביטערוואסער Franciszka Józefa.

עטוואס בערהיינט, געהט יעצט אהיים און קומט אריין געגען אַווענד מיט אייער מאָן, אויך מיין טאָכטער וועט זיין אַנוועזענד, וועלען מיר זיך אַדורכ-רעדען, און איהר וועט זיך איבערציי-גען ווער עס איז דער שולדיגער.

א לאַנגע צייט האט נאָך געדויערט דאס געשפּרעך, ביז עס האט יעקב משה'ן מיט זיין פרוי געלונגען זי צו בערהייגען, און נאָכדעם ווי ער האט געגעבען אַנצומערקען אז ער איז גרייט זיך צו לאָזען קאָסטען אז די זאָך וועט נישט קומען אין דער עפענ-טליכקייט, איז די פרוי אוועק.

ערשט דאן האָט יעקב משה זיך גע-קענט אָנפאַנגען א רעכנונג פון דעם וואס עס איז אַרגומענט, און די רצ-וולאָסטען וואס דאס קען פרענגען.

אַנ'אומגליק, א שרעקליך אומגליק, איז אויף אונזער הויז געקומען-האַט ער געזאָגט-עס איז א זעהר מייאוס'ע געשיכטע, פאַרלוסטיג האט מיר געלאז-גען די פרוי צו בערהייגען, זי פער-שטעהט, אז איך בין גרייט איהר צו געבען געלד, אָבער ווער קען וויסען וואס שפעטער וועט זיין, און וואס פון דעם קען ארויסקומען, מיר מוזען זו-כען עפּיס א עצה אָפּצולאָזען און זער טאָכטער און אונזער גאָנץ הויז.

זיין פרוי שפּרה איז געווען אינגאנ-צען צומישט, זי האָט קיין וואָרט נישט געקענט אויסרעדען, ביידע זענען זיי געוועסען מיט אַראָבעלאָזטע קעפּ, אָבער באַלד האָט זיך געקעמפּט די טיער פון זייער צימער און ס'איז אריינגעקומען זייער טאָכטער חנה'לע- (פאַרטו. קומט).

ד"ר דוד קאָגאַן.

אין דער תקופה פון פראגרעס און רעקארדען...

דאס פערזאָנלעכע יאָהר איז רייך געווען אין פערשידענע המצאות און רעקארדען, וועלכע האבען אַרומגענו- מען אויך די טעכניק, כעמיע און מע- דיצין. די מענשהייט וואלט בעדארפט זיין, אָהן ספק, שטאַלץ מיט די דאָזיגע דערגרייכונגען פון מענשענ'ס געהירן. דעריבער טאָקי קלינגט, אפשר, ווי אַ פאַראדאס, אַז דעם מענשענ'ס געהירן איז דער פריינד פון דער מענשהייט. פאַלש איז אָבער אין דער אמת'ן די מיינונג, וועלכע עס בעהויפטען פיעל מענשען, אַז אין אונזער געהירן-ענט- וויקלינג ליגט די צוקונפט פון דער מענשהייט. ליידער, בעמערקען מיר, אַז די ברכה פון די נייע צייטען, דער גאַנצער פראָגרעס אויף אלע לעבענס- געביטען, אַז דאָנק וועלכע עס וואלט געלונגען פיעל אויפצוהערן פאַר דער מענשהייט, ווערען פון טאָג צו טאָג אַלץ מעהר פערהאָסט דורך אונז.

אַט, צום ביישפיל, בעשטעטיגט די סטאַטיסטיק פון דער אינטערנאַציאָנאַל- לער אַרבייטס-ביוראָ, אַז די אונגעווי- ער מעכטיגע ענטוויקלונג פון דער טעכניק מיט איהר פועל-יוצא, נעמליך: די וויסנשאַפֿטס-ראַציאָנאַליזאַציע, איהר- בען פראדוקציע און שרעקליכע הא- בייטסלואַגיקייט, וואס נעמט אַרום עט- ליכע צעהנדלינג מיליאָן מענשען, לויב- געזאַנגען און הימנען ווידמסט מען דעם דאָזיגען ראַציאָנאַליזאַציע-סיסטעם, אַלס איינע פון די „געוואָלדיגסטע“ דערגרייכונגען פון אונזער צייט; און די מיליאָנען אַרבייטער, וועלכע ליי- דען צוליב דעם, אדאָפט מען פאַר עגאָאָזיס, מאָנגעל און סאָלידאַריטעט, פערעסענדדיג אָבער דערביי, אַז דער דאָזיגער סיסטעם איז אַנאַמת'ער פער- ראַט גלייב'די יעניגע, וועלכע האבען געשאַפֿען דעם פראָדוקציע - קאָפיטאַל מיט זייערע אייגענע הענד.

אין די אַמאָליגע צייטען, בעת מען האט נאָכנישט געוואוסט וועגען די היינטיגייט דערגרייכונגען; בעת קראַפט האבען געליפערט נור די מוסקולען פונ'ם מענש, האט מען נישט געוואוסט וועגען איבערפלוס פון ערנעהרונגס- מיטלען - אָבער אויך נישט פון הונ- גער. היינט-צו-טאָג, ווען אויף דער וועלט הונגען מיליאָנען מענשען, הייצט מען אין אַמפּריקע אַקאָמאָדירען מיט ווייץ; מען דערטרינקט אַלץ יום הונ- דערטער טויזענדער זעקלעך מיט קא- ווע; מען פערברענט טויזענדער באַלען בוימוואָל. מיר לעבען אין אַנפֿאַכע ווען דאָמ, מאַטאָר און עלעקטריע פערטועטען לעבעדיגע קראַפט.

דער געהירן פון מענש איז געווא-

ב. וויינבערג.

חסידות און השכלה

5.

ווי געזאָגט, זענען די צוויי הויפט- ווילען און די געגענזייטיגע קאָמפּען- פונ'ם חסידות און השכלה געווען: פון איין זייט דער בעש"ט און פון דער אַנדערער זייט-דער ווילנער גאון. וועגען די דאָזיגע צוויי גרויסע פער- זענליכקייטען קורסירען פערשידענע-לע- גענדעס, פון וועלכע עס איז נישט שווער אויסצושטילען דעם היסטאָרישען קערן. דער בעש"ט ווערט געשילדערט אַלס פאַלקס - מענש, וועלכער שטעהט תמיד אין קאָנטאַקט מיט די ברייטע יודישע פאַלקס-מאַסען. ער איז פערשי- דענע צעות, היילט דורך פערשידענע סגולות די געפעהרליכסטע שלאַפּקיי- טען און קראַנקהייטען, טרייסט פער- שידענע צובראָכענע געמיטער, איז מקרב די קלענסטע מינדעסטע פאַלקס- מענשען, גרייכעלעך זיך אין זייער כאַ- ראַקטער, אַלס-לעבנדיגע פערמיטיווען לע- בענס-אַרט און ענטדעקט וואונדער אין זייער „נשמה-שוש", מיט איין וואָרט: זיין אַנוועזענהייט ווייזט „גבורות-הבו- רא", עס בעצויבערט, ס'איז מכניע אַלע זיינע געגענער, ס'ווינקט ווי אַ באַלדום אויף פערשידענע קראַנקע און נידער- שלאַגענע מענשען, פערשטראַלעט און בעלצהאָר אַלע בלאַנדזשענדע נשמות, בעזייטיגט יעטועלע עצבות און מרה- שחורה און דערוועקט, לעבענס - לוסט און פרייד - געפיהלען אין יעדען צו- בראַכענעם יוד.

עס געניגט נור טיילמאָל זיין בליק און אין דעם מענש קומט פאַר אַ פול- טען מיט ווייט-פאַספאַר, וועלכער פער- ברענט אַלץ אומעטום, וואו ער פאַלט. האָט אָבער פראָפּעסאָר איגראַק איהם איבערגעשטיגען און ערפינדען אַנאַ- וויכטבארען גאָז, וועלכער, אַרומנעמענ- דיג דעם מענשען, ברענט אַלץ אויס, ביז צו די קנאָען. פראָפּעסאָר Z האט נאך בעסערס ערפינדען - אַ גאָז, וועל- כער דרינגט אריין דורך מויערען, ער פער- ערד אַ פאַר מעטער טיפּע. ער פער- נישטעט מענשען, חיות, געוויקסען און אפילו די ערד בלייבט טויט פאר יע- דען אַרגאַנישען לעבען.

מען דאַרף געדענקען, אַז די דאָזי- גע אַלע מיטלען זענען שוין נישט צו- געגרייט פאַר'ן שונאָם ארמע, נור פאַר דער גאַנצער מענשהייט, פאַר די מיליאָנען, וועלכע נעהמען נישט קיין אַנטויל איהם אַפּאָם.

מיר לעבען דאָך אין אַנפֿאַכע פון רעקארדען, האבען מיר אויך א רע- קאָרד פון אינטערנאַציאָנאַלע רוצחים פון דער וויסענשאַפֿט.

דעם מענשענ-געהירן איז געווארען אַ פיינד פון דער מענשהייט.

שטענדיגע איבערקעהרעניש. דער בעש"ט ווערט אין די דאָזיגע לע- גענדעס פאַרגעשטעלט אַלס גרויסער „ענות", אַ מענש מיט אַ זעהר גרויסע און איידעלע נשמה, וועלכער ציהט צו זיך צו מיט זיין עניויות און בעשיידענהייט מיט זיינע זיסע ליבליכע גוטהאַרציגע ווערטער, די פשוטי-העם און די הע- כערע קלאָסען פון יודענטום, זיין שטח זיין דרך האָט מעראַינטערעסירט און איז אָנגענומען געווארען פון זעהר ברייטע פאַלקס-מאַסען און עס איז גע- ווארען איין גרויסע פאַלקס-בעוועגונג.

אין געגענואַץ צום בעש"ט שילדערן די חסידישע לעגענדעס דעם ווילנער גאון. זיי זענען, חלילה, נישט פונגם אין זיין פבור אַלס גרויסער למוין און פרומער, אָבערהיטענער יוד, נור זיי האַלטען איהם פאַר אַ קפּדן, וועלכער זיצט יומם ולילה על התורה ועל העבו- דה, נישט האבענדיג די קלענסטע בע- ריהרונג מיט די פאַלקס-מאַסען, מיט'ן יוד פון אַ גאַנץ יאָהר. איין חסידישע לעגענדע דערצעהלט, אַז דער ווילנער גאון זיצט אין הימלע, אָנגעטוהן אין די תפלין און וויל פון גאָר נישט ווי- סען, וואס עס טהוט זיך ארום איהם, נור ער זיצט און לערנט אַנאָויפהער- ל'יך...

דער ווילנער גאון איז קיין געגנער פון דער וועלטליכער וויסענשאַפֿט נישט געוועזען. אדרבא, ער האָט געפֿלעגט תמיד זאָגען, אַז די וועלטליכע ידיעות בכלל דינען אַלס טבחיות ורקחות פאר דער תורה. אַז דאָנק דעם טאקי האבען זיך די יטווישע יודען, פּרשט די וויל- נער, עוסק געווען אויך אין פערשידע- נע וועלטליכע למודים, לויט'ן מצב פון דער וויסענשאַפֿט אין זייער צייט.

נישט נור אַ דאָנק זיינע ספרים, נור נאָכמעהר אַ דאָנק זיין גרויסער פער- זענליכקייט איז דער ווילנער גאון ז"ל פערהייליגט און בעריהמט געווארען מיט זיין גייסטיג-מאָראַלער פערזענ- ליכקייט, וועלכער עס האָט אָנגעשפּי- געלט, פונקט ווי אין אַ פּרומאָט, דאס יחדות פון אַ גאַנצער רייה דורות אין איהרע גאַנצער ענטוויקלונג און אין איהרע פערשידענע אויסדריקען, אמת, דאס איז געווען אַ צער'פולע, שמערצ- פולע יהדות, אַ גלות-יהדות, וועלכע קען פיעל ליידיען און פערטראַגען שטי- לערהייט דעם „וועלט - שמערץ" און אויך צעפונען פרייד-ליבע אין איהרע יסורים. דאס איז געווען אַ סאָרט יח- דות פון דער אַלגעמיינער נשמה פון פאַלק ישראל, אַ ריינע, הייליגע און לויטערע. דאס היסטאָרישע יודענטום פון הונדערטער, הונדערטער דורות אין איהרע קלענסטע שטייכען און נייאָג-

סען איז געקומען צום אויסדרוק אין ווילנער גאון.

די יודישע עטיק אין איהר גאַנצער און פולער עקסטרעמיטעט, בעשיידע- הייט, תמימות, אין סובטעלען זין פון וואָרט, האָבען גענעסט אין ווילנער גאון'ס נשמה.

אָזוי כאַראַקטעריזירט ש. י. הורוויץ דעם ווילנער גאון. דאָגעגען וועגען בעש"ט זאָגט ער פאַלגענדעס: די פער- זענליכקייט פון בעש"ט איז נישט קיין קלאָרע. עס איז אין איהר נישטאָ די פעסטע איינהייט, וועלכע עס פּעזיצירט די גרויסע „עדעלייט", וועלכע הא- בען אַ משפּחה-טראַדיציע און אַ סביבה טראַדיציע.

ער האָט נישט דעם נשמה'דיגען יחוס, די בעשיידענהייט און עניויות פון אבר-אבהן. אין דער פערזענליכ- קייט פון בעש"ט זעהט מען אַ אונ- קלאַהרטיקייט, זיינע טריט זענען נישט קיין זיכערע און דעריבער איז ער תמיד פריווענד און אויך שטורמג.

לויט'ן ספר „שבחי הבעש"ט" זעהט אויס זיין גייסטיגער צורה אַביסעל אונפערשטענדליך.

די יודישע עטיק, די מדות פון אמת'ע, תלמיד-חכמים, עניויות בע- שידענהייט, פון דעם אַלעם איז קיין זכר נישטאָ אין דאָזיגען בילד. מען בעקומט דעם רושם, ווי אַ פרעמדע סביבה, אין וועלכער עס איז ערצויגען געוואָרען און געלעבט דער בעש"ט. דאָס האָט מיט איהר אייגענשאַפֿט בע- איינפֿלוסט און שטאַרק פערוישט זיין גייסטיגע צורה און געענדערט זיין נאָטירליכעס בילד פון דער דאָזיגער היידעמאָקישער - וואלאַכישער דאָרפס- סביבה, פון וועלכער דער בעש"ט האָט גענומען זיינע היידעמאָקיש-וואלאַכישע גענומען זיינע, האָט ער געהאַט די נייגונג צו טרינקען שאַפּע משקאות, ער האָט זיך נוהג געווען ווי אַ „שן-כפר".

אָזוי בעהויפטעט ש. י. הורוויץ. ער איז אָבער לחלוטין נישט אַביס- טיוו. עפעס אַ פערבאָרגענע שנאה אום חסידות רעדט פון איהם ארויס. הור- וויצ'ס בעהויפטונגען און אנשוואונגען וועגען חסידות בכלל און וועגען בעש"ט פּרשט זענען געווען גרונד-אויס פאַלש. ווען מיר שאַצען אָב אָהן פניוה, דאָס חסידות און די פערזענליכקייט פון בעש"ט'ן - זעהען מיר אין איהם, אַנאַאָגעווער גרויסע יודישע פער- זענליכקייט, וועלכע מיר געפונען נישט איהר גלייכען אין די לעצטע יאָהר- הונדערטער. הורוויץ אָבער איז צופיעל ראַציאָנאַליסט און ער זעהט נישט דע- ריבער אין חסידות דאָס וועזענליכע, דאָס עיקר'דיגסטע. ער זעהט נור איהר חיצוניות, אָבער איהר פנימיות איז ער נישט מסוגל געווען צו זעהען, און דע- ריבער טאָקי האָבען זיינע אַבשאַצונגען וועגען דער חסידות-בעוועגונג אַ גאַנץ קנאַפּע בעדייטונג.

וואָס איז איינגעקארדענט געווארען אין אַ געוועזענעם דאָסנינג-זאָל, וואו מען האָט רעקלאַמירט, אַז דאָרט וועט מען זיך פיהלען, איבערהויפט די פרויען, ווי למשל ביי בלאַטשטינקן און „בעבע". דהיינו: עס וועלען זיין ספּעצ- יעלע טישלעך, טאָקי ווי אויף אַ דאָג- סינג, אָדער אויף אַ פייף-אָ-קלאַק, וואו יעדע פרוי אָדער עווענטועל 2 פרויען, וועלען בעקוועם קאָנען, זיצען (און כא- פען אַ „מוטעל") און מאַכען ס'געבעט צו אונזער „נאַציאָנאַלען" גאַס... עס האָט גאָר געפעהלט, אַז מען זאָל דער- לאַנגען טיי מיט טשאַסטעס...

דאָן האָבען ספּעציעלע אָגענטען אַרומגעטראָגען בילשטען אין די שטי- בען אריין, און ווען ס'איז געווען טי- טיג צו ווערברען אַ קליענט, האָט מען צוגעזאָגט (אויף „פּעווענ") אַז זיי גאָראַטירען, אַז מען וועט זיך אויסבעטען אַ גוט יאָהר.

דער האַנדלע הייגאָהר איז נישט געווען קיין שלעכטער, און פונקט ווי אויפ'ן מאַרק האָט מען רעקלאַמירט: יודעלעך, ווייבלעך, כאַפּט אַוועק...

אַקציען געזעלשאַפֿט...

עס זענען אויך געווען בעלי-תפילות, וואָס האָבען פערלייגט אַנאַקציען גע- זעלשאַפֿט. אָזוי למשל האָבען אייניגע בעלי-תפילות אָנגענומען עטליכע פאַס- טענס און האָבען זיך איינגעטיילט מיט די אַמטען. אין דער שוהל האָט ער למשל געדאווענט שחרית האָט ער אין צווייטען געבלאָזען און אין דריטען געדאווענט מוסף. דער צווייטער ווי-

שבת דאָרף מען נישט צאָהלען קיין געלד. געהט מען נישט פרייטאָג נאָר טאָקע שבת און די מקוה דאָהט אַ ספּנה פערקויפט צו ווערען אויף אַ ליי- ציטאָזיע.

אין די ימים-נוראים צייט האָט עס זיך בולט אַרויסגעוויזען. אונזערע יו- דעלעך קענען גוט קאָמבינירען. צו וואָס דאָרף איך געהן פרייטאָג אָדער אַרב יום-טוב און בעצאָהלען 30 אָדער 40 גראַשען, אַז איך קאן עס האָבען צומאָרגענס אָהן אַ פּרוטה געלד און איך בין אויך יוצא ידי חלכות מקוה... יא, זי, האָט געהאַט גרויס ער- פאַלג.

יודעלעך, ווייבעלעך, כאַפּט אַוועק...

צוליב דער ביליגקייט, וואָס האָט היי יאָהר געהערשט אויפ'ן ימים נוראים פראָנט, איז געווען אַ געוואָלדיגע קאָג- קורענץ. מען האָט פערקויפט שטעדט בחצי חנם און צוגעזאָגט מכל טוב. אַט למשל, וועל איך אייך ברענגען אַ מוסטער קלעקציע פון אַ רעקלאַמע, וואָס איך האָב געזעהן אין א „שוי"- פּענסטער און עס אַראַבאָקאָפּירט וואָרט און וואָרט:

„ס'ווערט בעקאָנט געמאַכט, אַז דאָ וועט מען דאָבען ביליגע פרייזן צו איין ז"ל איין פ"ר אַ פאַר 2 ז"ל גיטע באלטפילעס, וואָס סאָך נאָך גיין, פטי קיין מאָלד נישט גיהערט.

צו ווערן זיך צאָ גאָבין אויף נאָד- רעטשאַנ", וכ"ו. דאָן קאן איך אייך נאָך געבען א טעקסט פון אַ מאָדערנעם מקום תפילה,

נו געה זיי א בריה און בעפרידיג אַלעמען, און איבערהויפט געדויערט די גאַנצע טראַצאָדור 2 שעה אין טאָג, אין במילא, ליידיען זיי דערפון, וואָס זיי קענען אפילו קיין צעהנט חלק נישט בעאָרבייטען...

וויינען זיי טאָקע, סיי די בעלי- עגלות ווי אויך די כלי קודש, אויף דער נייער פערשאַטענער טעכניק...

זי האָט געהאַט ערפאַלג.

זי, דאָס מיין איך די מקוה, וועלכע האָט ערב ראש-השנה געהאַט אַ גע- וואָלדיגען ערפאַלג. נאָר נאָך אַ גרע- סערען ערפאַלג האָט זי געהאַט אין סאַמע ראש-השנה, דאמאָלס, ווען מען דאָרף נישט בעצאָהלען קיין מקוה- געלד...

אייגענטליך, האָט די מקוה יעדען שבת אַ אונגעווערען ערפאַלג צוליעב דעם זעלבען טעם, און אויב די מקוה ווערט אַרויסגעשטעלט אויף אַ ליי- טאָזיע איז עס נאָר אַ דאָנק דעם, וואָס זי האָט זאָ גרויסען ערפאַלג...

ווי מען שמעסט, האָט מען אַנ- גאָזירט א נייעם אָנגעשטעלטען אין דער קאַלע פון אַ קאָנטראַלער, וואָס זאָ אַכטונג געבען, אַז מען זאָל זיך נישט אַריינגאָפּען אָהן אַ בילדעט, דאכט זיך, אַז אַזאָ בעזאַמטער איז שוין פער- האַנען אין דער מקוה פון לאַג. נישט דאָס בין איך אויסען... אָבער וואָס טראַכט די קהלה צו טהון, אַז מען זאָל אויסקויפּען קוויטלעך ערב שבת, כדי מען זאָל נישט אויסנוצען דאָס, וואָס

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

די מעלה פון דער טעכניק פונקט אָזוי ווי די קולטור איז אָבער נישט פאַר אַלע מענשען קיין ברכה. אַט למשל, איז צוליב די נייע מאַשינען ענטשטאַנען אַ געוואָלדיגע אַרבייטס- לאַזיגקייט, וואָס איז אַ קללה פאַר די וועלט און איהרע איינוואוינער.

איך זאָג דאָס אַקעגען דעם, וואָס די היגע „סיטראָען" געזעלשאַפֿט האָט אָנגעהויבען קאָנקורירען מיט די יודי- שע בעלי-עגלות און פיהרט פאר 60 גראַשען יודישע קבר-אבות-געהער אויפ'ן בית עולם. וויינען די בעלי - עגלות, וואָס דער אויטאָ שטיפט אַרויס פון פערקעהר דאָס פערדל, די יודישע קלאַטשע, און ביידיע, דאָס פערד מיט'ן בעל-הבית געהן אויס פון האַנגער.

אויך בעקלאָגען זיך אויף דער דאָזי- גער המצאה, די כלי קודש, וואָס לע- בען אין די ימים-נוראים-טעג פון מאָ- כען אַל-מלא-רחמימ'ס אויפ'ן בית עולם. אָזוי ווען מען איז געקומען צו פּאָה- רען מיט פיהרלעך, אָדער אפילו מיט דאָרשאַקעס - טענה'ן זיי, האָט מען בעוויזען פאַר יעדען צו מאַכען אַ הוכרה, און דער עסק האָט געדויערט אַ גאַנצען טאָג, וואָרום די פיהרלעך האָבען דאָך נישט געקאָנט מיט אַמאָל אַרויספיהרען אַלעמען. היינט אָבער ווען די אויטאָבוסען פיהרען דעם עולם, ברענגען זיי אין משך פון אַ האַלבער שעה עטליכע הונדערט פאַסאָזשירען.

זיי פאַרזיכטיג פּעדער, עס איז היינט עשרת ימי תשובה, כאַפּ זיך נישט אַרויס מיט אַ קרום וואָרט, ווא- רום, ארום אין דער לופט שוועבען אונזומבאַרע מלאכים'לעך, וואָס כאַפּען אויף יעדעס וואָרט און צולייגען עס אויף טעלערלעך. (פונקט אָזוי ווי די מענשען, וועלכע האָבען לייעב צו מאָ- כען פון א וואָרט א קוואָרט, און אמי- גלייכסטען איז, אַז די האַלטס די צוונג צווישען די צייין און רעדסט גאַרנישט... דעריבער, מוז מען זיין פאַרזיכטיג מיט א וואָרט אין די דאָזיגע הייליגע פירטליכע טעג...

וועל איך דעריבער נאָר שרייבען אַזעלכעס, וואָס וועט האָבען אַ שייכות צו די דאָזיגע ימים נוראים צייט. און טאָמער וועט זיך פאַרט ארויסגלייטשען אַ שוואַך וואָרט, (אוי די סאָקודונג פּעדער...) האָבען מיר נאָך אַ יום-כפור, וואָס וועט מוחל זיין, (אויסער דער רייהע) אונזערע בעגאַנגענע זינד.

אוי די טעכניק...

דאָס צוואַנגיגסטע יאָהר-הונדערט צייכענט זיך אויס מיט א אונגעווי- ערע טעכניק, (אמעהרסטען טייל אויפ'ן געביט פון תכסיסי-מלחמה) וואָס דער- לייכטערט די מענשען דאָס לעבען. עס וועט גענוג זיין אָנצווייזען די ענטוויקלונג פון ראַדיאָ, לופט-מאַשינען און אַנדערע ערפינדונגען אויף דעם געביטע.

"עלינו לשבח"

מאָרטירער-קדושים הויכען אויס זייערע נשמות מיטן עלינו לשבח-געזאנג.

אין דער רעזירענץ פון אויבערשליעניץ.

(מיט אַן אויספֿולג פון דער זש. ט. ק.)

לעגענדישע צו בערשאַטען די מאַשי-
שינען, וועלכע בעוועגען די כוואליעס
פון דער לופט, אַז זיי זאָלען איבער-
טראָגען די שפּראַך פון מענטשן און
זיך קאָנצענטרירען אויף איין אָרט און
פון דאָרט זאָלען זיי צוטראָגען ווערען
איבער דער גאָרער וועלט. די עלעק-
טרישע קראַפט ווערט עקספּלאַטירט,
צעמענטירט און דאָס ווערט איינגע-
טיילט יעדען איינעם, וואס האָט אַן-
אַנטענע מיט אַ גלאַזניק צו הערען
וואס עס טוהט זיך אויף דער וועלט.
אַזוי ווי דאס איז געווען פונקט זונ-
טאָג האָבען מיר געהערט רעדעס פון
גלחים, וועלכע רעדען צו זייערע צו-
הערער אין די קאָשטשאַלען, אויך האָט
מען געהערט די כאַראַלע געזאָגען.
אַ ספעציעל-דעלעגירטער האָט אונז
געגעבען צו פערשטעהן די גאנצע קונץ
פון דער דאָזיגער ערפינדונג און מיר
האָבען געגאָסט און דאָך נישט פער-
שטאָנען די סודות פון ראדיאָ...

דער שלעזישער מוזעאום.

קאָטאָוויץ איז אַ הערליך-שעהנע
שטאָט, אָבער נאָך הערליכער איז
דער קוואַרטאַל, וואס געפונט זיך אויף
דרום זייט פון דער שטאָט. דאָרט עס
פונען זיך פרעכטיגע הייזער, וואו עס
וואוינען די דירעקטאָרען פון פערשי-
דענע קייהלעך-גרויסען. אין דעם דאָז-
יגן קוואַרטאַל איז אויך פּערהאַן אַ
פּרעכטיגער בנין, אַ 5-שטאָקדיג הייז
אין וועלכען עס געפונען זיך: די שלע-
זישע וואַיטעוואדשאַפט, מוזעאום און
דער שלעזישער סיים.

צווערשט געהן מיר אויפ'ן 5-טען
שטאָק, וואו עס געפונט זיך דער מו-
זעאום. די קאָרידאָרען זענען לאַנגע,
ריין און ציכטיג. אין דעם הייז געפ-
נען זיך איבער 800 צימערן, אויסער
די קאָרידאָרען און גרויסע זאָלען. אין
38 צימערן געפונען זיך פערשידענע
אַנטיקען, בילדער און געגאנצטאָנען
פון 15 יאָרהונדערט און שפעטער,
דאָן גאנצע צימערן, וואס שטעלען מיט
זיך פאַר שלעזישע בעל-בית'שאַפט אַזוי
גוט אין דער ווירטשאַפט, ווי אין דער
קליידונג.

אַ ספעציעלער דינער ווייזט אונז
אַלץ און גיט אונז ערקלערונגען. דער
עולם, איבערהויפט די פרייליינס אינ-
טערעסירען זיך מיט די בילדער און
קוועלען אָן.

דער סיים.

דאָן בעזוכען מיר דעם סיים, וועל-

נאָך דעם געלונגענעם אויספֿולג קיין
טאָראָווסקע גורי און נידעק האָט זיך
צום אויספֿולג קיין קאָטאָוויץ געמאָלדען
אַ היבשער עולם, אַזוי, אַז ווען דער
קאָמפּלעט האָט דערגרייכט 54 אַנטייל-
נעמער האָט מען נעמוזט שליסען די
ליסטע.

זענען טאָקי געפאָהרען צוויי פול-
געפאָקטע שטאָטישע אויטאָבוסען אין
דער ריכטיגן קיין קאָטאָוויץ.
קאָטאָוויץ איז די הויפט-שטאָט פון
אויבערשליעניץ, וועלכע איז מיט 10
יאָהר אַריבער צוריק צו פוילען מיט
דער גאנצער אומגעגענד.

ווי בעוואוסט, איז לויט'ן אינטער-
נאַציאָנאַלען טראַקטאַט אין שלעזיען
פּערהאַן אַ סייס מיט זיין זיין-אַרט אין
קאָטאָוויץ. אויך געפונט זיך די שלע-
זישע וואַיטעוואדשאַפט אין קאָטאָוויץ.
אויך איז אין קאָטאָוויץ פּערהאַנען
אַ מוזעאום, דאָן אַן אויסשטעלונג פון
פּוילישע אויסאַרבייטונגען, אַ ראדיאָ-
סטאַציע און עהנליכע מערקווירדיגקיי-
טען. און אַט דאס האָט די יודישע גע-
זעלשאַפט פאַרלאנדקענטשאַפט געוואלט
בעזוכען.

די ראדיאָ-סטאַציע.

די אַנטיילנעמער אין אויספֿולג הא-
בען געהאט דאס ערשטע מאָל די גע-
ענטפערס נישט געהאט מיט וואָס אָב-
צווענדען.

און דאָך איז ר"ח אלול אין צוויי-
טען יאָהר ה' אלפים ק"ס-22 אויגוסט
(1400) געווארען אויסגעפיהרט דער גרוי-
זאַמער משפט: מען האָט 77 יודען גע-
טויט מיט גרויס אכזריות און 3 וואָכען
שפּעטער (כ"א אלול) האָבען נאָך 3
יודען געהייליגט גאָט'ס נאָמען אין
פייער, נאָר ער, רבי ליפּמאַן ממיהל-
הויזען, איז געבליבען לעבען.

נאָך דער דאָזיגער טראַגעדיע הא-
בען די יודען געזעהען זיך געצוואונ-
גען אַרויסצונעהמען פון דער עלינו-
תפילה דעם אויפגעדערמאנטען חרוז.
(סוף קיבוט).

אַז די תפילה עלינו איז אלע-
פאָלס פערפאסט געווארען אין דער
צייט, ווען יודען זענען נאך נישט גע-
ווען אין גלות, איז צו זעהן דערפון
וואס אין איהר געפונט זיך נישט קיין
בקשה אויף גאולת הגלות און אויף
דעם צוריקלאיפבוין פון בית-המקדש
(זעה מענדעלסאָן, געזאמעלטע שריפ-
טען 6, זייט 418).

מ. ליפשיץ.

פערזענליכע אַבשאַטונג פונ'ם נוצרי.
נעמליך, אַז אונטער דעם וואָרט "וריק"
בעצייכענען די יודען דעם נוצרי.
ער האָט די בעשולדיגונג בעגרינ-
ט דעם דערמיט, וואס דאס וואָרט "וריק"
בעטרעפט 316 און "ישו" בעטרעפט
אויך 316.

אין רעזולטאַט פון דער דאָזיגער
מסירה האָט די מאַכט אין פירטען טאָג
פון חודש אלול, אין יאָהר 5149, פער-
נומען אַ גרויסע צאָהל פראגער יודען
און זיי איינגעזעצט אין תפיסה.
צווישען די, וועלכע מ'האט דאָמאַלט
אַנגעפיהרט אין קייטען און פערשפארט
אין תפיסה איז געווען אויך רבינו יום-
טוב ליפּמאַן פון מיהלעווען, וועלכער
איז צו יענער צייט געווען רב און
ראשישיבה אין פראָג.

רבי יום-טוב ליפּמאַן איז געווען
דער גרעסטער יודישער גאון אין יע-
נעם דור אין ער האָט (אין זיין ספר
"הנצח") מיט גרויס ערפאָלג צוקלאָפּט
אַלע טענות, וואס זענען ביז צו יע-
נער צייט ארויסגעזאָגט געוואָרען גע-
גען יודענטום, סיי מאָד די פילאָזאָפּען,
סיי מצד די קאָראַיאַמער און דעם
קריסטענטום.

אין דאָזיגען ספר "הנצחון" דער-
צעהלט ער וועגען דעם ויכוח, וואס
ער האָט דאמאַלט געהאַט מיט'ן משו-
מד פאט פערטער. דער משומד האָט
גע'טענה'ט:

— איהר זאָגט אין דער תפילה "עלינו
לשבח" — "שהם משתחווים להבל וריק"
— וואס בעטרעפט דיזעלבע צאָהל, ווי
ישו—316. אויך זאָגט איהר — "ומתפל-
לים לאל לא יושע". אויך זאָגט איהר
"להעביר גלוים מן הארץ והאלילים
כרות יפרתון"...

און רבי ליפּמאַן דערצעהלט אויס-
פיהרליך, וואס ער האָט איהם געענט-
פערט, צווישען אנדערן האָט ער גע-
זאָגט:

— דו זאָגסט "וריק" בעטרעפט 316
אַזוי ווי "ישו", איז ערשטענס, ביי די
נוצרים ווערט ער גערופען נישט ישו
נאָר "זיו"ש, ביי יודען ווידער — ישוע
(בעטרעפט אַלץ גאָר אַן-אַנדערע צאָהל).
דאס איז איינס: איצט בכלל, ווי אַזוי
האָט דער פערפאסטער פון "עלינו",
וועלכער האָט געלעבט אַ סך פריער
פונ'ם נוצרי, געקענט בעצווענען צו
לעסטערן דעם, וואס ער איז נאָך גאָר
אויף דער וועלט נישט געקומען?

און רבי ליפּמאַן דערצעהלט, אַז
דער משומד האָט זיינע טרעפליכע

געקומען אין יאָהר ד' אלפים תתקל"א
(1171), ווען עס זענען פערמשפּט גע-
וואָרען צום פערברענען אַכס און פער-
ציג יודישע נפשות (31 מאַנספערשוי-
נען, 17 פרויען).—האָט אין אַ בריעף
צו רבינו יעקב מאוריליאַטש דערציילט,
אַז די קדושים, וואס בראש פון זיי
זענען געשטאָנען די בעלי-התוספות,
די תלמידים פונ'ם בעריהמטען רבינו
תם: רבי יחיאל ברבי דוד הכהן, רבי
יקותיאל ברבי יהודה הכהן און רבי
יהודא ברבי אהרן, האָבען—אין דער מי-
נוט ווען דער פייער-פלאַם האָט זיך
ציפלאָקערט—אַלע ווי איינער, אויפגע-
הויבען אַן-אויטערליש האַרציגען גע-
זאָג, האָבען די ערליים מיט פערוואונ-
דערונג אויסגערופען:

— אַזעלכעס האָבען מיר נאָך אין
לעבען נישט געזעהן און אַזאָ געזאָגט
האָבען מיר נאָך קיינמאָל נישט גע-
הערט...
און דער עז-ראיה דערצעהלט, אַז
דאס האָבען די קדושים מיט אַנאָונגע-
הויערער התלהבות געזינגען "עלינו
לשבח".

דאס זעלבע דערצעהלט וועגען דעם
דער פייטן הלל בן יעקב חזק ואמץ
אין זיין סליחה "אמוני שלומי ישראל"
(סליחה לתענית עשרים פסיון — דער
דאָזיגער תענית איז, ווי בעוואוסט,
בעשטימט געוואָרען פונ'ם רבינו תם
אויף דעם דאָזיגען עלילת-דם געשעה-
נישט):

בעת דער פלאַם-האָט זיך פונגאנדער-
געפלאָקערט, האָט מען זיי (די קדו-
שים) גענומען צוואַרפן אינ'ם פייער,
האָבען זיי אַלע זיך געפרעהט, ווי ווען
מען זאָל זיי פיהרען צו דער חופה.
"עלינו לשבח" האָבען זיי געזינגען מיט
השתפכות הנפש".

אין דער דאָזיגער תפילה האָט אין
אַמאָליגע צייטען נאָך דעם חרוז "שלא
שם חֲקֵנִי וגורלני ככל המונם — זיך
געפונען אַ חרוז: "שהם משתחווים להבל
וריק ומתפללים לאל לא יושע" (זיי —
די געצענדיגער — בוקען זיך צו ניש-
טיגקייט און פוסטקייט און בעטען צו
אַ גאָט, וואס קען נישט העלפען).
האָט דאס אויסגענוצט אַ פערברע-
כערישער משומד, אַ געוויסער פערטער
פון פראָג, וועלכער האָט אַלס יוד גע-
הייסען פאט און ער האָט אין יאָהר
1399 אָנגעזעהן אַ מסירה אויף זיינע
אַמאָליגע שטאַט פרידער, אַז אין דער
תפילה "עלינו" געפינען זיך לעסטערונ-
גען געגען קריסטענטום, ווי אויך אַ

עס האָט גענוג געקאָסט מיה דעם
יינגענמאַן אויפצוקלערען, אַז מען קען
זיין בעל-הבית'טע קיין שטאָדט אין
מורה נישט אַהיימישקען...

פערקווענץ.

די שוהלען און מנינים האָבען זיך
חס-ושלום היי — יאָהר נישט געהאַט צו
בעקלאָגען אויף אַ שוואַכע פערקווענץ.
די שוהלען זענען געווען איבער-
פולט, אַזוי, אַז די לופט איז געווען
עדיכט, אַז מען האָט זי געקענט שניי-
דען...

גאָר בעזונדער איז געווען אַ שרעק-
ליכער געדראנג אין דער שטאָדט-שוהל
איבערהויפט צום צווייטען מעריב איז
געווען ממש דערשיטקט צו ווערען.
פון אַהן עין-הרע אַזוי פיעל מתפללים
און נייגיריגע.

אויך אין דער נייער סינאָגאָגע איז,
טראָץ דער קאָנקרענץ, וואס זייערע
פערבינדעטע האָבען געמאכט, איז אויך
געווען איבערפולט און די פלעצער זע-
נען ביז איינעם אויספערקויפט געווא-
רען.

הפנים, דער הימלע האָט גאָנצישט
באַנקראַטירט און יודען האַלטען זיך
פעסט אין זייער רעליגיע און טראַדי-
ציע, וואס עס קען בעווייזען די שטאַר-
קע היי-יאָהריגע פראַקווענץ.

קיין איין יודישער פראַטאָקאָל איז
זונטאָג נישט געמאכט געוואָרען.
דער זונטאָג-רוה, וואס איז איינגע-
פיהרט אין פוילען נעמט אוועק ביי פיעל
יודען, וועלכע האַלטען פערמאכט זיי-
ערע אַזשעפטען אום שבת די פרנסה
און ווי עס זאָל נישט זיין פערקויפט
מען זונטאָג, "בגנבה" סחורה.

1.

"עלינו לשבח" איז דער רעליגיעזער
הימן פון פאָלק פון זיין פריהסטער
צייט, נאָך איידער דאס פאָלק האָט
געהאַט זיין לאַנד, האָט עס שוין גע-
האט דעם הימן.

דאס דאזיגע פייערליכע לויב-געזאנג
איז — לויט דער מסורה, וואס ווערט
איבערגעגעבען אין די עלטערע יודישע
ספרים — פערפאסט געווארען פון יהו-
שע בן נון, בעת די יודען האָבען איינ-
גענומען די שטאָרט ירוחו, אין זיבע-
טען טאָג פון דער ארומרינגלונג. דאס
איז געווען דער טריומף-מאָרש, וואס
איז געזינגען געווארען פון די כהנים
און פאָלקס-מאָסען בעת עס איז געפא-
לען ירוחו'ס פעסטונגס-מויער (זעה ספר
כל בו, סימן ט"ז).

היושע בן נון האָט זיך אין דעם גע-
זאָג געה'מנט מיט זיין אַמאָליגען
נאָמען — עשוה, אין אָנהויב פון די
חרוים: "עלינו", "שלא שם חלֵקֵנו,
וּאִנְחֵנו כוֹרֵעִים", "הוא אֱלֹהֵינוּ..."

די אנשי כנסת הגדולה האָבען די
תפלה שפעטער אַרײַנגעשטעלט אין
דער מוסף-דינגער שמונה עשרה פון
ראש-השנה.

רבי יוחנן בן זכאי האָט דערנאָך
מתקן געווען צו זאָגען די תפלה יעדען
טאָג ביים דאָווענען.

רבי מנשה בן ישראל, די אינטערע-
סאָנטסטע פערזענליכקייט ביי יודען
אין 17 יאָרהונדערט, דערצעהלט, אַז
דער בעריהמטער טערקישער מלִטְמָן
סעלים האָט אַמאָל אויפגעפאָדערט זיין
בעליבטען יודישען לייב-דאָקטאָר רבי
משה המון, ער זאָל איהם בעקענען
מיט דער פּסטער יודישער תפילה,
האָט איהם רבי משה המון איבערגע-
זעצט און פאַרגעלייענט דעם "עלינו
לשבח". דער סולטאַן איז געווארען
אַזוי בעגייסטערט, אַז ער האָט אויס-
גערופען: אַז מ'האָט אַזאָ פּרעכטיגע
תפילה, פערשטעה אין נישט צו וואס
מען דאַרף נאָך אנדערע תפילות".

2.

די געשיכטע פונ'ם דאָזיגען הימן
פיהרט אונז צום פינסטערען מיטעל-
אַלטער.

רבי יוסף הכהן אין זיין ספר "עמק
הבא" דערצעהלט:

"אַ געוויסער עז-ראיה, וועלכער איז
געווען אַנווענדען אין דעם פראַנצויז-
שען שטעטלע בלוז' בעת דעם גרוי-
זאַמען משפט ביי דעם ערשטען טראַ-
גישען עלילת-דם, וואס איז דאָרט פאַר-

דער האָט דערווייל איהם דאָרט פער-
טרעטען מיט'ן מוסף און אין ערשטען
מנין געדאָווענט שוחרית.

מפן שמועסט צפּיָה, אז עס איז
ארויסגעקומען אַ מכשול. דהיינו, ווען
אַ מנגליד פון דער אַקציען-
געזעלשאַפט איז געקומען צו לויפן
אין איין מנין דאווענען שחרית האָט
מען דאָרט שוין געהאַלטען ביי מוסף
און אנשטאט צו זאָגען הנני העני
ממעש, האָט ער אַ געשריי געגעבען,
המלך. האָט זיך דאָך געמאכט אַ טו-
מעל. אַזוי אַז עס איז פערשטערט גע-
וואָרען דאָס דאווענען. און די "אַקציע-
נערען" וועלען נעפיק ליידען אַ מפלה,
אַזוי, אַז דער יום-כּפּור האָבען זיי
שוין פערשפּילט...

שיקט איהר אַהיים אַ מורה-שטאָדט

געווען איז דאָס אין דער קאנצע-
לאָריע פון דער נייער סינאָגאָגע,
עס איז שוין ערב יום-טוב נאכמי-
טאָג. דער פערקויפער פון די "שטעטט"
איז שוין מיעד, און עס איז נאָך אינ-
גאַנצען פערהאַנען עטליכע געזעהלטע
פלעצער צו פערקויפן. פלוצים בע-
ווייזט זיך אַ יונגעמאַן און קען קוים
דעם אָטעם כאָפען און מיט אַנאָימ-
פעט וואָרפט ער אַרויס: גיבען זי מיר
פאַר מיין בעל-הבית'טע אַ שטאָדט אין
מורה.

ווען מען האָט איהם געפרעגט, וואס
פאַר אַ מורה ער מיינט, האָט ער נישט
געוואוסט. אויך קיין געלד האָט ער
נישט געברענגט, איין זאָך ווייסט ער
נאָר, אַז מען האָט איהם אָנגעזאָגט, אַז
ער זאָל למען השם אַהיימברענגען אַ
שטאָדט אין מורה.

אין ערב יום - כּפור בעטען ביי איין
מתלה.

זייט מיר מוחל, פערשידענע כלל-
טהווער, קאָלעפּיעל, קלאַטשע - רייטער
און סתם פאסקודניאָקעס, וואס איך
האָב אייך אין משך פון יאָהר "געריל",
בען אַ מאָרדען, גלויבט מיר זיכער,
אַז איך האָב דאס נישט געטהון פאר
פערגעניגען וועגען, נאָר עס איז ביי
מיר אַזאָ פאַסקינדע טבע, אַז ווען איך
זען זיך שרייבען און אפּשר איז טאָקי
שולדיג מיין פערדער, (א כפרה אויף
איהר), וואס זי וויל דוקא אַריינקריכען
יענעם אין דער נשמה און דאָרט זיך
צולייגען אין דער לענג און אין דער
פרייט.

זייט מיר אויך מוחל, איהר אַלע,
וועמען איך האָב געגעבען אונפערדינ-
טע לויב-געזאָגענען, פון וואס דער קאָפּ
האָט זיך איין נעפיק פערדרעהט און
איהר האָט געמיינט, אַז איהר זענט

טאָקי עפּים און האָט אָנגעהויבען צו
קריכען אויף דער גלייכער וואנד...
זייט מיר מוחל לייב, זעצער, וואס
איך האָב אייך געפייניגט מיט דער
קאָרעקטע, וואס איך האָב איבערגע-
שריבען עטליכע מאָל אין ערשט דא-
מאלס האָט עס געטויגט אויף פפרות...

זייט מיר מוחל (נישט מיין שרייבען)
איהר אַלע, ווייל איך בין אייך אויך
מוחל אייערע טובות פאַר'ן כלל-ישראָל
אַזוי, אַז מיר וועלען זיין קוים.
געהט אין שוהל און כאָטש איין טאָג
אין יאָהר זאָל מען האָבען ריינע כונות
און שלאָגען אַלע אונזערע טהאים פאַר
אַ שיינע, ריינע, ווייסע כפרה, ווי עס
איז אייך מוחל אייער

לויטן

אויפגעפאָדערט אַראַבצוטאנצען שוין דאָך
און אַט האָב איך געמיינט, אז מען
שרייבט פראַטאָקאָלען, נאָר אַ נס איז
געשעהן, דער פאַליציאנט האָט הפנים
נישט געוואָלט שטערען און האָט זיך
בעגניגענט גאָר מיט'ן אַראַביאָגען פון
דאָך און קיין פראַטאָקאָל נישט אויפ-
געשריבען, אַזוי, אַז מען קען מיט
דער גאנצער זיכערקייט פּעסטשטעלען,
אַז דעם פערזאָנלעכעם זונטאָג איז
נישט פערצייכענט געווארען קיין איין
יודישער פראַטאָקאָל.

קליינע פעמערקונגען.

ווי בעוואוסט, געהט מען צו תשל'ך
לענג אויס פון דער ווארטא, אַממעהר-
טען גרופירען זיך די תשל'ך-זאָגער
ביי די פלעטער, וואס ציהען זיך לענג
אויס דעם וואסער. איז אָבער דאָרט
אזאָ שמוץ און ס'איז אַ פראגע, צי
לויט'ן יודישען דין מעג מען אין אזאָ
אַרט זאָגען אַ יודיש וואָרט.
נאך האָב איך בעמערקט, אַז צו
תשל'ך קומען אַ גרויסע צאָהל פריי-
ליינס, וועלכע זאָגען די תפילות מיט
גרויס כונה און אויך האָב איך בע-
מערקט, אַז די גערער חסידים און
איבערהויפט די "אגודה" קומט אינ-
גאנצען נישט צו קיין תשל'ך.

פונדעסטוועגען אָבער, קען מען זיך
נישט בעקלאָגען, אַ גאנצען נאָכמיטאָג
איז די "ווארטא" געווען בעלאגערט
פון טויזענדער "בעלי-עבירה/ניקעט"
וועלכע האָבען זייערע טהאים געוואָר-
פען אין וואסער אריין...

זייט מיר מוחל...

פערפאָלען, איך האָב קיין ברירה
נישט, איך מוז אַזוי ווי יעדער יוד

MYDŁO i KREM HERBA
to symbole piękności i zdrowia cery!
MYDŁO HERBA przy codziennem
życiu usuwa skutecznie i zapo-
biega tworzeniu się piegów, wq-
grów, liszaji itp.
KREM HERBA odświeża i udeli-
katnia cerę!
KREM HERBA jest do nabycia od Zł. 0.90

ראש השנה אין טשענסטאָכאָו

איז נאָר צו בעדויערען, וואָס דאָס
אויספילדען דעם כאָר געדייערט צו
וועגן צייט, אַזוי אַז עס פיהלט זיך
טיילמאָל אַ דיסאָרמאָניע אין געזאָנג
און אויך אַז זיי זענען נישט איינגע-
איבט. דערפאַר האָבען זעהר פילן אויס-
גענומען די אַלטלעך, זעלדער און גו-
טערמאָן, וועלכע האָבען געזינגען זיי-
ערע סאַלאַס מיט האַרץ און געפיהל.
בכלל איז סיי דער שחרית געדא-
ווענט דורך דעם זעהר אויסגעצייכענ-
טען בעל תפילה ר' משה זאָנדער און
דער מוסף דורך דעם בעקאָנטען
שטאָדט-חזן באַדאָש, געווען פראַכטפול
און פערשטאָפט די שוהל - מתפללים א
נחת-רוח.

גאָר פיערליך זענען אַדורך די
תפילות אין דער נייער סינגאָגע.
דער כאָר איז געווען אין גאַנצען
קאָמפּלעט מיט די בעוואוסטע סאַליסטען
עדעליסט, גראַפֿיגער, לעוואָוויטש און
ריכטער אין דער שפיץ און געזינגען
הערליך.

שחרית האָט געדאווענט דער צוויי-
טער חזן סרעברניק און מוסף דער
אויבערקאָנטאָר ה' פישעל.

גאָר בעזומדער האָט זיך ה' פישעל
אויסגעצייכענט דעם צווייטען טאָג
ראש-השנה, וואו ער איז געווען ביי

דאָס יאָר תרצ"ג איז אויפגענומען
געוואָרען דורך די יידישע בעפעלקערונג
מיט שטורם... די שוהלען און בתי-
תפילות זענען געווען איבערפולט. היי-
יאָר האָבען זיך געעפנט פרישע
מנינים אין אַלע האָבען געהאָט דעם
געהעריגען, זאָר, כאָטש קיין גרויסע
גליקען האָבען זיי נישט געמאכט, מחמת
דעם, וואָס עס איז געווען אַ גרויסע
קאָנקורענץ, מיט די פרייזען פון די
בידעטען.

די טעג זענען געווען זעהר שעהנע
און נאָכ'ן דאווענען האָט דער עולם
שפאָצירט אין די אַלעען. דער צוויי-
טער טאָג איז געווען שוין אַ ביסעל
פערוואַלקענט, שפעטער האָט זיך אָבער
אויסגעלייטערט און דער עולם האָט
אין די מאַסען שפאָצירט צו די תשליך.
קיין ספעציעלע טייעריקייט איז פאַר
יום טוב נישט געווען, אַזוי אַז יעדער
ווער עס האָט נאָר געהאַט אַ פאַר
גילדען, האָט אָנגעגרייט אויף יום טוב
מכל טוב.

אין די שוהלען.

אין דער שטאָדט-שוהל האָבען גע-
דאווענט די זעלבע בעלי-תפילות, וואָס
אַלע יאָר. שחרית - ר' משה שוחט,
מיט זיין כאָר און מוסף דער שטאָדט-
חזן ר' יוסף באַדאָש מיט'ן כאָר. עס

בערשלעזיען איך האב דאָרט גע-
טראָפּען א סך בעקאָנטע, וועלכע איך
האב שוין נישט געזעהן אַ רייהע מיט
יאָרען, אויך האב איך בעגעגענט מיין
אַלטען פריינד אברהם זעלדער, וועל-
כען כ'האב קוים דערקענט צוליב זיין
„אויסדייטשען“ זיך.
שפעט אין אָווענד זענען מיר מיט
פול איינדיקען צוריק אָנגעפאָהרען
אין אונזער לפי ערך גרעסערע שטאָדט
ווי קאָטאָוויץ. אָבער אסך טויטער ווי
אין דער הויפט-שטאָדט פון אויבער-
שלעזיען.

ש. פראנק.

פרייע טריבונע.

די געמעהרליכע געזעלשאפטליכע קאָנקורענץ.

לעך, צוליב זייערע פרויוואַטע אינ-
טערעסען אָדער פערזענליכע אַמביציעס
זענען געוואָרען קרובים למלכות, זיי
פערדיגען, אז נאָר זיי זענען די כשרע
פאָליאָקען. אַז נאָר זיי וועלען מיטאַר-
בייטען מיט דער רעגירונג, אַז נאָר
זיי ווילען דאס גוטס פון פוילען. אַזעל-
כע קרעמלעך האָבען מיר שוין, גאָט
זיי דאָנקען, איינגע. ווי מיר שיינט
אַז אויב עס וועט ווייטער אַזוי געהן,
וועלען זיי וואָקסען ווי שוואַמען נאָך
אַ לעגען. אָבער מיר געהט נישט אין
דעם, זיי קענען זיך מעהרען אָדער
נישט, מיר געהט אין פאָקט, וואס מיט
זייער האַנדלונג ווילען זיי טיילען
דאס פוילישע יודענטום אין צוויי קא-
טעגאָריעס „טרייע“ און נישט טרייע
פאָליאָקען און צו דער לאַגע טאָר פאַר
קיין פאַל נישט צוגעלאָזט ווערען. מיר
מוזען אונטערשטרייכען און אַקצענט-
רען, אַז דאס גאַנצע פוילישע יודענ-
טום איז טרייע פאָליאָקען, דאס גאַנצע
פוילישע יודענטום וויל, עס זאָל זיין
אַ גרויס און רייך פוילען און דאס
לאַנד זאָל זיך מעהר און בעסער ענט-
וויקלען, וואס עס וועט זיין אַ ברכה
פאַר אַלע בירגער אָהן אונטערשיד פון
רעליגיע און גלויבען, און אויך גלויב
און בין זיכער, אַז די מאַסגעבענדע
ספערען וועלען דאס פערשטעהן און
עס נעמען אין אַכט, אַז די, וועלכע
קומען זיך רעקלאַמירען ספעציעל אַלט
„טרייע“ פאָליאָקען, זענען אויסען גאָר
זייערע פרויוואַטע אינטערעסען אָדער
פריוואַטע אַמביציעס, ווייל געטריי פאַר
פוילען און פאַר דער יעצטיגער רעג-
רונג און דאס גאַנצע יודישע פאָלק
אין אַלע ווילען מיר מיט דער רעג-
רונג צוגלייך, אַז עס זאָל זיין אַ גרויס
רייך פוילען, וואו עס זאָל הערשען
רוח און אַדוואַנס, ווייל נאָר דאָן קען
דאס יודענטום אין פוילען לעבען גליי-
ך'ן.

ש. ניעמיראווסקי

הערשט אַזוי ווי אומעטום אַרבייטס-
זיגקייט, לעבען אָבער דאָרט די מענ-
שען, אַלע צוקערנישע, רעסטאָראַנען,
פערוויילונגען זענען פול מיט מענשען,
אומעטום שפיעלט מוויק און דער מענש
פיהלט זיך עפּים לעבעדיגער און פריי-
ער.
בייאַכט איז ליכטיג, די בעוועגונג
איז אַ געוואלדיגע.
אונזערע אחינו בני ישראל הא-
בען זיך בעזעצט אין קאָסאָוויץ און
האבען זיך דאָרט איינגעפירגערעט.
אויך אונזערע טשענסטאָכאָווער פער-
נעמען א בכבוד'יגען אָרט אין אוי-

די דעמאָקראַטיזאציע צווישען יודען
איז שוין אַזוי גרויס, אַז עס געהט שוין
איבער די גרעניצען פון עטיק און
מענשליכקייט, די העסליכע קאָנקורענץ-
מעטאָדען אויף דעם עקאָנאָמישען גע-
בייטע, זענען שוין אַזוי ווייט דערגאָנג-
גען, אַז קיינער אַרבייט שוין נישט
זאָגאָר מיט'ן קלענסטען פערדינסט,
טראָץ דעם, וואס ביים היינטיגען טאָג,
ווען עס איז אַ דעוואָלוציע פון אַלע
סחורות, האָבען די סוחרים געדאַרפט
זעהן נאָך מעהר צו פערדיגען, ווייל
מיט יעדען טאָג זאָגאָר מיט יעדער
שעה ווערען אַלע אַרטיקלען ביליגער
און דעריבער לייגען אַלע סוחרים צו
צו זייער אנגעקויפטער סחורה, ווייל
זיי מוזען יעדען טאָג אַלץ ביליגער
פערקויפּען, זאָגאָר הינטער'ן קרן, ווען
אַ סוחר נעמט צום האַנדלעל טויזענד
זלאָטעס, נאָך דעם אָפהאַנדלען אייני-
גע וואָכען ווערט פון די 1000 זלאָטעס
נאָר 500, ווייל אַ טייל לייגט ער צו
און די רעשט עסט ער אויף. אָבער
די פערפלענדקייט צווישען די סוחרים-
קאָנקורענטען און די פערבייטענדיקייט
איז אַזוי גרויס, אַז מען גיט זיך גאָר-
נישט אָפּ קיין חשבון פון דער שרעק-
ליכער לאַגע און אַזוי אַרום נעמט מען
זיך אַרויס בייזע אויגען, אַזוי דעם
קאָנקורענט אַרויסצונעמען איין אויג.
נאָכמעהר איז די דעמאָקראַטיזאציע
אויפ'ן פאָליטישען געבייטע, אויף דער
יודישער גאָס, אויך וויל נישט בעריה-
רען די פערשידענע שרעקליכע אַרומ-
רייסענישען פון די פאָליטישע גרופּען.
רונגען אָבער ווענען די מעשים פון
פערשידענע קאָרעריסטען, געשעפט-
מאַכערס, אַט ווענען די, איז כדאי זיך
אַביסעל אָפּצושטעלען.

זינט די לעצטע סייס-וואַהלען האָט
זיך אויף דער יודישער גאָס געשאַפּען
אַנאָנערטרעגליכע לאַגע. די דעמאָ-
ראַליזאציע איז שוין אַזוי גרויס, אַז
עס איז אונמעגליך אָפּצושטעמען, און
מיר זעהען ווי פערשידענע „מענשע-

כער געמונט זיך אויפ'ן ערשטען שטאָק.
מיר קומען אַריין אין א זאָל, וואס
שטעלט מיט זיך פאַר א פערעכטיגע
גאַלערע פון זייערע און טרעפּ.
אַ ספעציעלער מענש פיהרט אונז
אַריין אויף דער גאַלעריע, פון וואו
מען זעהט דעם יוצאנגס-זאָל.
אויך בין פערעכטיגע יאָר געווען
אין פוילישען סייס און אויך דער שלע-
זישער סייס איז געבויט אויפ'ן זעל-
בען אופן און זעהט אין מיניאטור
אויס אַקאָראַט ווי דער סייס אין וואר-
שא.

48 דעפוטאטען פערמאָנט דער שלע-
זישער סייס, צווישען וועלכע עס גע-
טונען זיך אויך 7 דייטשען, דאָן זענען
דאָרט פערהאַן סערשידענע גרופּען, ווי:
סאָנאַציע, קאָרפּאָנאָטיס חברים און אויך
פאָציאליסטען. דער „פראָוואָדניק“ ווייזט
אונז אָן אויף קאָרפּאָנאָטיס זיך-פלאַץ.
שפעטער געהן מיר אראָפּ אין דעם
רעפּרעזענטאַנץ-זאָל, דעם אַזוי-גערופּע-
נעם ווייטען זאָל, וואס איז ווירקליך
אַ פראַכט. אין דעם דאָזיגען זאָל ווע-
רען אויסגענומען די הויכע מלוכה-מע-
נער און דאָרט ווערען אויך איינגע-
אַרדענט אויפגעהאָט און דאָרען, אַרום
און אַרום זענען פערהאַן גרויסע שפי-
גלען און די ווענד זענען פון מאַרמאָר.
אויך גרויסע קריסטאָלענע לאַמפּען
הענגען דאָרט.

מיר מאַכען דאָרט עטליכע פאָטאָ-
גראַפישע אויפגעהאָטען.
די אויסשטעלונג.

פון דאָרט פאָהרען מיר אַוועק אויף
דער שלעזישער אויסשטעלונג. אין
אין אַ הילצערנער געביידע זענען
אויסגעשטעלט צעהנדליגער אַרבייטען
און ערשינדונגען פון פוילישע אויסאַר-
בייטונגען, צווישען וועלכע עס זענען
אויך דאָ אחינו בני ישראל. אַט כּמשל
זעהן אַ יודעל מיט אַ קליין בער-
דיל, בעבדילעט און זיין גאָנצער אויס-
זעהן זאָגט עדות, אַז ער געהער צום
„מזרחי“. זיין סחורה בעשטעהט פון
מאַרמאָר-אויסאַרבייטונגען, צווישען וועל-
כע עס געמונט זיך אויך א מאַרמאָר-
נער צילם...

אַרום דער אויסשטעלונג שוויבעלט
און גריבעלט זיך, צעהנדליגער ערפי-
דונגען ווי פאָסטע, וואס רייניגט די
גרעסטע מיאוסקייטען, מעסערלעך,
וואס שניידען האָר אין דער לופט און
היסע וואוּרשטלעך מיט האַנגינג...
אינדיזשען אויפ'ן פרייען פלאַץ
שפּילט אַ פּרעכטיגער אַרקעסטער און
אויך אַ רעסטאָראַן, וואו מען בעקומט
פיער מיט בויטערשניטען.

אויף דער אויסשטעלונג איז אַ גע-
דראַנג פון הונדערטער מענשען, וועל-
כע בעטראַכטען די ערפינדונגען און
קויפּען גלייכצייטיג צווייטלעך.
בכלל איז קאָטאָוויץ אַ שטאָדט, וואס
נישט קוקענדיג דערויף, וואס דאָרט

על חטא...

דורך אַ פערשטענדיגונג מיט איינעם
פון די הימלישע רעפּערענטען, וואס
איז ממונה אויף די פערשידענע בוי-
טעס און בקשות פון די ערדישע מענ-
שען-ברואים, האָט איך בעקומען די
סעגליקייט אדורכצוקוקען די פאַפּי-
רען, וואס זענען אין דער צייט פון
עשרת ימי תשובה אָנגעקומען אין מיי-
ניסטאָרען-ראָט פון הימלישען רייך.
געוועהליך האָט איך געמאָנט גע-
בען אַ מענשליך עהרען-וואָרט, אַז איך
וועל אַלץ האלטען בסוד, כדי פערשי-
דענע כלל-טהווער און פיינע מענשע-
לעך זאָלענדישט דיסקרעדיטירט ווערען,
ווארעם אויך אויבען אין הימל וויל
מען נישט מיטאַמאָל אַראָברייסען די
מאָסקעס פון די צובעק'עס. זיי האבען
צייט און וואַרטען טאָמער וועלען זיי
תשובה טהון...

דעריבער וועל איך ווענען די אמתע
קארפּטן-קעפּ מוזען פערשווייגען... און
וועל אייך איבערגעבען נאָר דאס, וואס
איז מיר דערלייבט...
אַממעהרסטען האט מיר פערמיטע-
רפּירט דער על-חטא, ווארעם דאָרט
קען מען אַריינגעפאָרען, וואס אייגענטי-
ליך דער בעל-דבר האָט געוואָלט און
ווענען עטליכע אַזעלכע על-חטא'ס וועל
אויך אייך דערצעהלען.
על חטא - קלאַפּען זיך אין האַר-
צען די ווירטסלייט - וואס מיר ריי-
טען די חיות פון אונזערע לאַקאָטאָרען.
מיר האָבען אָבער נישט קיין ברירה,

על חטא - די רעדאָקטאָרען פון די
היגע פוילישע און יודישע צייטונגען
דארפּען זיך קלאַפּען על חטא דערפאַר
וואס זיי גיבען ארויס צייטונגען נאָר
דערפאַר, כדי מען זאָל זיי רופּען רע-
דאָקטאָרען און זאָלען קענען געהן
בחנם אין קינא אריין, נאָר קיין פרנסה
פון דעם האבען זיי נישט און מאכען
נעביץ קאָליע פאפּיער אומזיסט.

על חטא - קלאַפּט זיך יעצט דער
נייער דירעקטאָר פון פוילישען טע-
אטער, אַז ער זאָל כלומרשט נישט הא-
בען אויסגענומען א תנאי, אַז מען זאָל
נישט לאָזען איינגעדרינגען יודישע אי-
פרזעס און פונדעסטוועגען וויל ער
ווייטער נישט פערדינגען אויף קיין
יודישע אונטערנעמונגען.

על חטא - דארפּען זיך קלאַפּען די
היגע ציוניסטען, ווייל זיי האָבען בעת
די וואַהלען אַזוי פיעל געקעמפט גע-
גען די דעמאָקראַטען, אַ דאָנק וואס
די דעמאָקראַטען זענען אַריינגעוואָק-
טען און האָבען חשק צו פערנעמען
דאס פסא דערפּרעזענט.

על חטא - קלאַפּען זיך די גבאים
פון דער נייער סינגאָגע פאָרוואָס זיי
האָבען מבייש געווען זייער אויבער-
קאָנטאָר און איצט האָבען זיי איהם
טאַקיי מפיס געווען.

על חטא - שלאַגען זיך די קליינ-
הענדלער דערפאַר, וואס זיי האבען צו-
שפליטערט די קליינהענדלער אויף צוויי
מחנות און דערפון וועט אַרויסקומען אַ
טובה פאר'ן כלל ישראל...

על חטא - די אַלע, וועלכע האבען
דורך אינטריגעס, פּלאַטקעס און רכי-

דאס א זינד? איך האב נישט געמערט,
איך האב זיך נאָר פערטיידיגט.

על חטא - מיינ שוועסטער אַרבייט
אויס דיעלעבע פראָדוקציע וואס איך,
האב איך זי פערקלאָגט צום פראַנקו-
ראָ, אַז מען זאָל זי פערמאָשפּט'ן
כאטש אויך אַ חדשים טורמע און אַ
גרויסע סומע געלד דערפאַר, ווייל זי
אַרבייט מיט דערזעלבער מאַרקע וואס
איהר ברודער, צי איז דען דאס נישט
קיין חטא?

על חטא - שרייט געוואלד די נייע
קהל, וואס מיר האבען נישט די זכיה
נאָר אַנדערטהאַלבען יאָר צייט, וואס
מיר זענען דאזארעס, זיך צו געמען צו
דער אַרבייט און עס איז אַ גרויסער
חטא, וואס די ווירטשאפט ווערט חרוב
ומחורב,

על חטא - פאר וועלכע זינד האט
מען נישט בעשטעטיגט דעם אַלטען
פרעזעס, פאַר וועלכע חטאים האט
מען נישט בעשטעטיגט אויך די וויצע-
פרעזעסען, און על חטא - אפּשר האט
דער נייער פרעזעס אויך חטאים, וואס
ס'געדייערט אַזוי לאנג ביז מיר ווע-
לען געוואויר ווערען, אַז מען האט
איהם אויך נישט בעשטעטיגט...

על חטא - שרייט די „אגודה“ פאר
אונזערע זינד איז אויסגעשוואַמען א
נייע פארטיי, וואס האָלט זיך פאר
מעהר פאַרטייטען פון אונז און דאס
איז אַ גרויסער חטא געגען כלל-ישראל.
על חטא - שרייט דער נייער יודי-
שער בע-בע קלוב, מיר זענען ריין פון
זינד, מיר זענען די אמת'ע פאַטריאַ-
טען און די אַלע, וואס געהערען נישט
צו אונז, זענען זינדיג.

איך האָב זיך איינגעקוקט אין דעם
שוואַרצע פנים פון דעם רעדנער און
האב איהם דערקאָנט, אַז דאס זענען
די איראנישע רייד פון שטן, פון דעם
שטענדיגען פראַקאָראַר, וואס הייסט
מיט זיין אמת'ן נאָמען
סמאָל

אויף יום טוב נישט פערטערטאן צו טראלעטען אין אלע געשעפטן

צערס 100-גר. פאקאט-פערס ווערן איינגעפירט דער שטענדיגער השגחה פון הרב ר' שמחה פערענקעל פון סקאווינא און קען עמפפעהלען ווערען אפילו למחרת-מן המחרת

NAJSMACZNIEJSZE
NAJZDROWSZE
BUDYNIE
GALARETKI

Cheesz uniknąć kryzysu kupuj wyroby krajowe firmy „Liliput” są lepsze.

צו מיינע געזעצטע קונדשאפט!

דערמיט בין איך מודיע, דאס אנהויבענדיג פון 1 טעפטעמבער ד. י. איז ליקווידירט געווארען אונזער שותפות-געשעפט, וועלכעס ווערט אפגעווישען געפיהרט אונטער דער פירמע

M. A. LASTMAN, Aleja No 5

צום ווייטער-טוען איז מירן לאגער פערזענלעך מיט א גרויסען אויסוואהל פון אלערליי מאדערנסע שטעפן פאר מענער אין דאמען פון די בעסטע קוואליטעטען.

אלעס צו פארקויפן - פרייעז. נעמענדיג אין אים מינע פאך-קענטנישען און רעפליע בעהאנדלונג זינט אייניגע 20 יאהר האבן איך דאס די ג' קונדשאפט וועט מיר ווייטער בעהערען מיט זייער צוטריו.

M. A. LASTMAN, I-sza ALEJA № 5
skład towarów manufaktury.

בעמערקונג: איך געזעצט מיר א גרויסען אויסוואהל פון אלערליי סחורות אויך קינדער אנצוגלעך און פאלטענדלעך צו שפאט ביליגע פרייעז.

הערט! די לאנגיעהרנע פירמע
שארף אין וואלדאווסקי אגראדאווא 10 עג. נאך פאר'ן קריגע
בעזיצט אויף לאגער און קאמפאן ארץ - ישראל-אתרוגים,
פארגא און כאמארא-אתרוגים, לולבים והרסים
רעפליע בעהאנדלונג!
גוטע בעדינגונג!

אין אינזשיניערען-פראייז אין ווארשא
ביעלאנסקא 16 פון 5 ביז 7 און.

א ברעף אין רעדאקציע.
חשוב'ער ה' רעדאקציע!

דערלויבט מיר אין אייער געשעצ-
טער צייטונג אפצודרוקען פאלגענדע
שורות, וועלכע טראגן א געזעצט-
ליכען כאראקטער.

אין דעם ערב יום-טוב נומער פון א
היגער וועכענטליכער צייטונג האט זיך
בעוויזן א אינטערסאנטע מיט'ן נייעם
דירעקטאר פון הינען פוילישען טע-
אטער ה' איווא גאל, אין וועלכען עס
ווערט צווישען אנדערן געזאגט, אז
דער דאזיגער דירעקטאר זאל האבען
ערקלערט אז ער וועט געבען דעם
קאמפאט-זאל אויך פאר יודישע אימ-
פרעזען.

מיר איז ליידער בעקאנט דאס פער-
קעהרטע. נאך מיט א צייט צוריק האב
איך זיך געוואנדען צום זעלבען ה'
איווא גאל, אז ער זאל מיר פערדינגען
דעם קאמפאט-זאל אויף עטליכע טעג
אין היינטיגען חודש אויף זעהר וויכ-
טיגע אימפרעזען, ווי למשל פאר אידא
קאמפאט און די ווארשאווער, באנדע.
איך האב אבער בעקומען א קאמפאט-
רישען אפזאג.

אויב אלע דער מיטארבייטער פון
דעם אויבענדערמאנטען וואכענטליכע
פערזענלעך, אז ה' איווא גאל איז דאך
גרייט צו פערדינגען דעם טעאטער-
זאל אויף יודישע פארשטעלונגען, צום
ווענד איך זיך דערמיט עפענטליך פון
דאזיגען מיטארבייטער, אז ער זאל
טאקי אויספירען דאס דער קאמפאט-
זאל זאל אפגעגעבען ווערען סכות אויף
עטליכע יודישע פארשטעלונגען.

אריבער אימפרעזע ארייז מ. עפשטיין.

די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

קאמפאט.
די פערזענלעכע פון דער צייטונג-
שער אפצודעמישער יוגענד און טענע-
טאכא, טיילט מיט, אז מיטוואך דעם
12 ד. ה. וועט פארקומען אין לאקאל
פון דער היגער צייטונג-שער אפזאג-
זאציע (אלעס קאנציווירט 16) א דע-
קאנס-רעפערעט, א. ד. ה. פון סא-
יאליוס ביז רעוויזאניום אין צייטונג-
טישען לאגער.

נאטע: צ. דור, אפוס 53 וואלדשטיין
סאטע, פ. מאל אפוס 57 (אפאפאסי-
נאטא) און צ. מאל אפוס 111 (די לע-
צטע 2 סאטען פון בעהאנדלונג).

א קוואליפיקאציע דא- מען-שניידער-ארבייטער

קען זיך זאמלען מעלדען צו
J. MOSZKOWICZ, Łódź, Zawadzka 22.

Wytwórnia trykotaży
Z. GLIKSMAN

B. Joselewicza 4.

ראמען-סוועטערס

מענער - פולאווערען

קינדער - פולאווערען, רייטונג

פון די פיינסטע וואלען

דער פולער שטימע און דער עולם איז
געווען ענטזיקט פון די אויסגעפיהרטע
תפילות. דער גלענצטער כאר אונטער
דער לייטונג פון ה' זאקס האט דער-
גענצט די פערסאליקאמפאניע.

אויך אין דער שוהל, אהל יעקב,
אלעס 4, איז דער עולם געווען בע-
גייסטערט פון זייער בעל-מוסף ה' ליי-
זער יאקאבאוויטש, ווי אויך זיינע
דרשות, וועלכע ער האט געהאלטען
ביידע טעג צווישען שחרית און מוסף.
דער ראש השנה איז אדורך מיט
ערפאלג. הלואי זאל מען נאך האפען
אזא גוט יאהר, א ביסל בעסער
ווי דאס פערצאנצע יאהר.

מיט דער עקסטרעם מא דער פוי-
ליש-פאלעסטינישער האנדעלס-קא-
מער קיין ארץ-ישראל.

מיט דער עקסטרעם קיין ארץ-
ישראל, וואס איז איינגעארבעט גע-
ווארען דורך דער פויליש-פאלעסטיני-
שער האנדעלס-קאמפאניע אפגעפארען
פון אונזער שטאט ה' דוד לעוויט, א
ווען פון בעקאנטען הינען אינדוסטריע-
לער ה' יעקב לעוויט.

די עקסטרעם וואס בעשטעהט פון
עטליכע צענדליגע פערזען איז נאכטען
אונטער אפגעפארען פון ווארשא.
נישט צושטאנד געקומען די זיצונג
פון דער אלטער קהלה.

אלע מיטגלידער פון א'טען קהלה-
ראט און דער פערזענלעכע האבען גע-
האט בעקומען איינלאדונגען אויף א
קהלה-זיצונג, וועלכע האט געוואלט
פארקומען מיטוואך-אונטער, און זיך
בעשעפטיגען מיט דער פראגע וועגען
קהלה-בורדעט אויפ'ן קאנפאנען יאהר
1933 און מיט דער שחיטה פראגע.
שפעטער איז אבער די דאזיגע זי-
צונג אפגערופען געווארען, צוליב
דעם וואס דער קהלה-פרעזעס ה' ש.
גאלדשטיין איז נישט געוואנד. ווען די
זיצונג וועט פארקומען איז גאנצישט
ענטשעטעט.

א היגער יוד געוואונען 50.000
זל. אויף אינוועסטאציע-פאפירען.

אין דעם גליקליכען וועקסעל-קאנטאר
פון י. וועקסלער, אלעס 6, איז דעם 1
טעפטעמבער געוואונען געווארען 50.000
זאטעס אויף דער אינוועסטאציע-
הלוואה, סעריס 5953, נומער 12.

וויכטיגע פערזענלעכע וועגען גע-
הימער שחיטה.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פערזענלעכע אלע סאט-
ראטעס צו פערזענלעכע וויכטיגע
דער אנגעלאגער שחיטה און ארויס-
קען צו די געהימע שוחטים שריפטלי-
כע הנהרות, דאס זיי וועלען בעשטראפט
ווערען אדמיניסטראטיוו און צוגעצויגען
ווערען חוץ דעם צו פערזענלעכע.

ווי מ'טיילט אונז מיט, האט דער
קעלצער וואקסענדיגער פונדאציע-
די טעג א פ